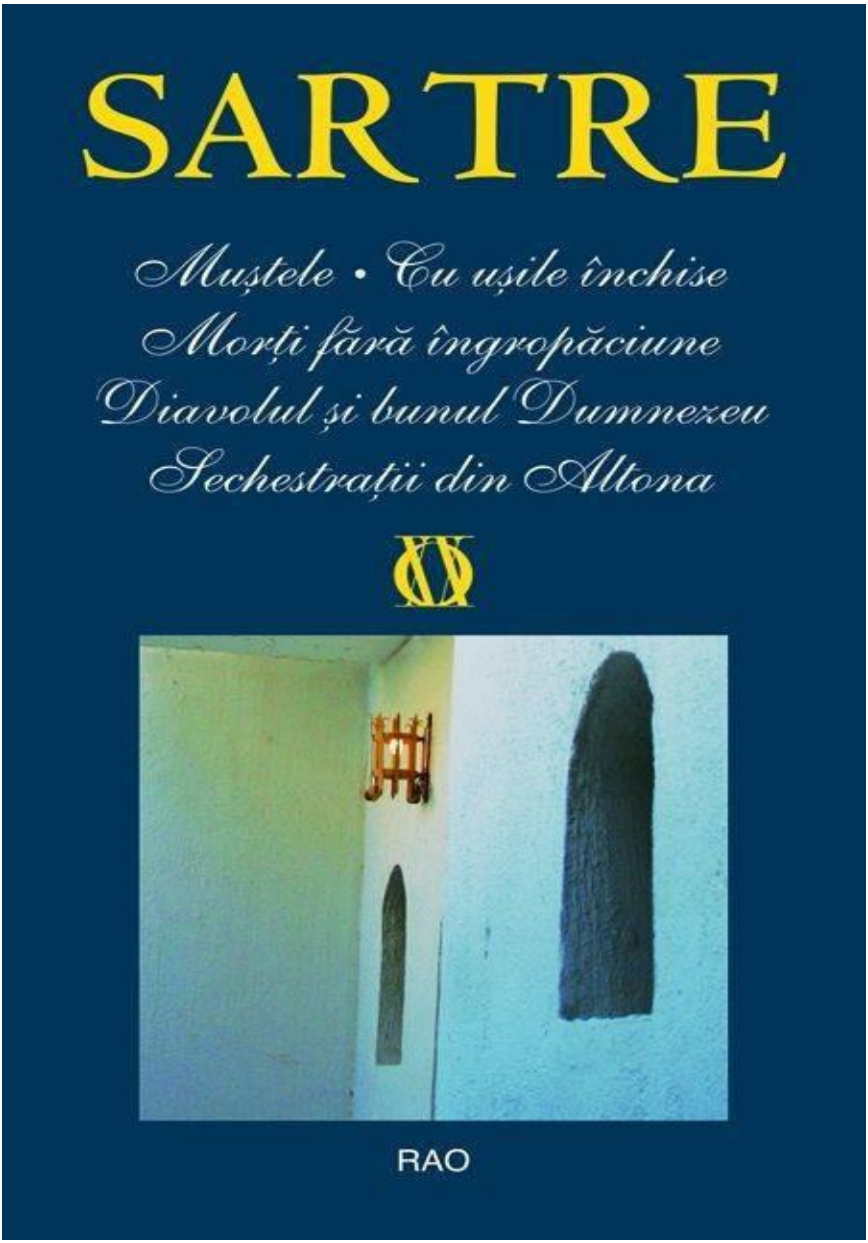

JEAN-PAUL SARTRE

Muştele

Dramă în trei acte

CUPRINS

PERSONAJELE 4
ACTUL ÎNTÂI 5
Scena I 5
Scena II 13
Scena III 18
Scena IV 19
Scena V 22
Scena VI 28
ACTUL AL DOILEA 30
TABLOUL I 30
Scena I 30
Scena II 33
Scena III 37
Scena IV 42
TABLOUL ÎI 52
Scena I 52
Scena II 52
Scena III 54
Scena IV 56
Scena V 56
Scena VI 62
Scena VII 64
Scena VIII 65
ACTUL AL TREILEA 68

Scena I 68
Scena II 74
Scena III 82
Scena IV 83
Scena V 84
Scena VI 85

Lui Charles Dullin, în semn de recunoştinţă şi prietenie.

PERSONAJELE

JUPITER
ORESTE
EGIST
PEDAGOGUL
ELECTRA
CLITEMNESTRA
OFERINIE
O FEMEIE TÂNĂRĂ
O FEMEIE BĂTRÂNĂ
PRIMA STRAJĂ
A DOUA STRAJĂ
MARELE PREOT
BĂRBAŢI ŞI FEMEI DIN POPOR
ERINU, SLUJITORI
STRĂJILE PALATULUI

ACTUL ÎNTÂI

O piaţă în Argos. O statuie a lui Jupiter, zeul muştelor şi al morţii. Are ochii albi şi faţa mânjita cu sânge.

Scena I

Femei bătrâne înveşmântate în negru intră în procesiune şi fac libaţiuni în faţa statuii, în fund, aşezat jos, un idiot. Intră ORESTE şi PEDAGOGUL, apoi JUPITER.

ORESTE: Ei, femeilor!

Se întorc toate, scoţând un ţipăt.

PEDAGOGUL: Ia spuneţi-ne… *(Ele se dau un pas îndărăt, scuipând pe jos.)* Ei, voi de colo, ascultaţi, suntem nişte călători rătăciţi. Nu vă cer decât o lămurire. *(Bătrânele fug, scăpând din mani urnele.)* Hoituri bătrâne! Ai zice că mi-au căzut cu tronc! Ah! stăpâne, ce călătorie plăcută. Straşnică idee ai avut să vii aici, când în Grecia şi în Italia sunt mai bine de cinci sute de capitale, cu vinuri bune, hanuri primitoare şi străzi pline de lume! Ăştia de la munte parcă n-au văzut niciodată turişti. De o sută de ori am întrebat de drum în târguşorul ăsta afurisit, care se prăjeşte la soare. Pretutindeni aceleaşi strigăte de spaimă şi aceeaşi harababură, aceeaşi goană neagră şi greoaie pe străzile unde lumină îţi ia ochii, pfiu! Străzile astea pustii, aerul care tremură şi soarele ăsta… Există ceva mai sinistru ca soarele?

ORESTE: Aici m-am născut…

PEDAGOGUL: Aşa se pare. Dar în locul tău nu m-aş lăuda cu asta.

ORESTE: Aici m-am născut, dar trebuie să întreb de drum ca un străin. Bate la uşa asta!

PEDAGOGUL: Ce speri? C-o să-ţi răspundă careva? Uită-te niţel la casele astea şi vezi cum arată. Unde le sunt ferestrele? Bănuiesc că dau spre nişte curţi bine ferecate şi întunecoase şi stau cu dosul la stradă… *(Oreste face un gest.)* Bine. Bat, dar n-am nicio speranţă. *Bate. Tăcere. Bate din nou, poarta se întredeschide.*

O VOCE: Ce doreşti?

PEDAGOGUL: Doar o întrebare. Nu ştii unde locuieşte… *(Uşa se închide brusc.)* Lua-te-ar naiba! Eşti. mulţumit, stăpâne Oreste, ţi-a fost de ajuns? Dacă vrei, pot să bat la toate uşile.

ORESTE: Nu, lasă.

PEDAGOGUL: Ia te uită! E cineva aici. *(Se apropie de idiot.)* Mărite doamne!

IDIOTUL: Hî!

PEDAGOGUL *(salutând din nou):* Mărite doamne!

IDIOTUL: Hî!

PEDAGOGUL: Binevoieşte să ne arăţi casa lui Egist.

IDIOTUL: Hî!

PEDAGOGUL: A lui Egist, regele Argosului.

IDIOTUL: Hî! Hî!

Jupiter trece prin fundul scenei.

PEDAGOGUL: Ce ghinion. Primul care n-o rupe la fuga e idiot. *(Jupiter trece din nou.)* Ce zici! Ne-a urmărit până aici.

ORESTE: Cine?

PEDAGOGUL: Bărbosul.

ORESTE: Ţi se pare.

PEDAGOGUL: L-am văzut trecând adineauri.

ORESTE: Ţi s-a năzărit.

PEDAGOGUL: Cu neputinţă, în viaţa mea n-am mai văzut o asemenea barbă; în afară de una, de bronz, care împodobeşte chipul lui Jupiter Ahenobarbus din Palermo. Uite-l, trece din nou. Ce-o fi vrând de la noi?

ORESTE: Călătoreşte ca şi noi.

PEDAGOGUL: Zău! L-am întâlnit pe drumul spre Delfi. Şi când ne-am îmbarcat la Iţea, el îşi plimba barba pe vas. La Nau-plia nu puteam face un pas fără să ne împiedicăm de el, şi acum, iată-l aici. Găseşti că toate astea nu sunt decât nişte simple coincidenţe? *(Alungă muştele cu mâna.)* Ah! muştele din Argos mi se par mult mai ospitaliere decât oamenii. Uită-te la alea, uită-te bine la ele! *(Arată cu degetul spre ochiul idiotului.)* Stau grămadă pe ochiul lui ca pe-o felie de pâine cu unt, dar el zâmbeşte fericit, de parcă-i face plăcere să-i sugă ochii. Şi, într-adevăr, iese din ei o scursoare albă, care seamănă cu laptele covăsit. *(Alungă muştele.)* Gata, ajungă-vă odată! lată, au năvălit asupra ta. *(Le alungă.)* Ei, poţi să te simţi la largul tău: te plângeai atâta că eşti străin în propria ta ţară, şi uite că jivinele astea mici te întâmpină sărbătoreşte, de parcă te-ar recunoaşte. *(Le alungă.)* Ei, gata, gata, fără pupături! De unde-or fi venind? Fac mai mult zgomot decât hârâitoarele şi sunt mai mari ca libelulele.

JUPITER *(care s-a apropiat):* Nu sunt decât nişte muşte de carne, cam grase. Acum cincisprezece ani, un miros puternic de cadavru le-a atras deasupra oraşului. Şi de atunci se tot îngraşă. Peste cincisprezece ani vor ajunge de mărimea unor broscuţe.

Tăcere.

PEDAGOGUL: Cu cine avem onoarea?

JUPITER: Numele meu este Demetrios. Vin din Atena.

ORESTE: Cred că te-am văzut pe vapor acum două săptămâni.

JUPITER: Şi eu te-am văzut.

Strigăte groaznice în palat.

PEDAGOGUL: Vai! Povestea asta nu-mi sună a bine, şi sunt de părere, stăpâne, că cel mai nimerit lucru ar fi să plecăm.

ORESTE: Taci din gură.

JUPITER: N-aveţi de ce vă teme. Azi e sărbătoarea morţilor. Iar strigătele acestea arăta c-a început ceremonia.

ORESTE: Pari bine informat în ceea ce priveşte Argosul.

JUPITER: Vin pe-aici adesea. Ştiţi, am fost martor la înapoierea regelui Agamemnon, când flota victorioasă a grecilor a ancorat în rada Naupliei. De pe metereze se puteau vedea pânzele albe. *(Alungă muştele.)* Pe atunci însă nu erau muşte. Argosul nu era decât un orăşel de provincie, care se plictisea leneş sub soare, în zilele următoare m-am urcat împreună cu ceilalţi pe drumul de pază şi-am privit îndelung cortegiul regal care înainta pe câmpie. În seara zilei a doua, regina Clitemnestra a apărut pe metereze însoţită de Egist, regele de-acum. Locuitorii Argosului le-au văzut chipurile înroşite de soarele care asfinţea, i-au văzut aplecându-se peste creneluri şi privind îndelung spre mare; şi s-au gândit: „Iese bucluc". Dar n-au spus nimic. Egist, după cum ştii, era amantul reginei Clitemnestra. Un desfrânat care, încă de pe atunci, era înclinat spre melancolie. Pari obosit.

ORESTE: Am mers mult pe jos şi e o căldură cumplită. Dar sunt curios să aud mai departe.

JUPITER: Agamemnon era om de treabă, dar a făcut o mare greşeală, înţelegi. N-a îngăduit ca execuţiile capitale să aibă loc în public. Păcat, în provincie, o spânzurătoare frumoasă e o distracţie şi îi mai obişnuieşte niţeluş pe oameni cu moartea. Cei de-aici n-au spus nimic pentru că se plictiseau şi doreau să vadă o moarte violentă. Ei n-au spus nimic când l-au văzut pe regele lor apărând la porţile oraşului. Şi atunci când au văzut-o pe Clitemnestra întinzându-i braţele ei frumoase şi parfumate, tot n-au spus nimic, în clipa aceea ar fi fost de ajuns un cuvânt, un singur cuvânt, dar ei au tăcut şi fiecare vedea, în imaginaţie, un cadavru imens, cu faţa sfărâmată.

ORESTE: Nici tu n-ai spus nimic?

JUPITER: Te supără, tinere? Îmi pare bine; asta dovedeşte că ai sentimente nobile. Ei bine, n-am vorbit: eu nu sunt de pe aici şi nu era treaba mea. Cât despre cei din Argos, când l-au auzit a doua zi pe regele lor urlând de durere în palat, tot n-au spus nimic, au lăsat pleoapele pe ochii lor daţi peste cap de voluptate, şi întregul oraş era ca o femeie în călduri.

ORESTE: Şi ucigaşul domneşte. A trăit cincisprezece ani fericiţi. Credeam că zeii sunt drepţi.

JUPITER: Ei! Nu arunca atât de repede vina pe zei! Trebuie oare să pedepseşti întotdeauna? Nu era mai bine ca de pe urma acestui scandal să profite ordinea morală?

ORESTE: Asta au făcut zeii?

JUPITER: Au trimis muştele.

PEDAGOGUL: Ce caută muştele în treaba asta?

JUPITER: A, sunt un simbol. Cât despre ce-au făcut, judecaţi singuri: uitaţi-vă la gângania aia bătrână, care lipăie cu picioruşele ei negre pe lângă ziduri: e un exemplar frumos al acestei faune negre şi plate, care colcăie prin crăpături. Mă reped asupra gânganiei, pun mâna pe ea şi v-o aduc. *(Se repede spre Bătrână şi o târăşte în avanscenă.)* Iată ce-am pescuit. Ce grozăvie! Ha! Clipeşte din ochi şi totuşi voi, ăştia, sunteţi obişnuiţi cu paloşele încinse ale soarelui. Uitaţi-vă cum se zbate ca un peşte prins în undiţă. Ia zi, babo, ai pierdut pesemne zeci de feciori: eşti neagră din cap până-n picioare. Hai, vorbeşte, şi poate c-o să-ţi dau drumul. După cine porţi doliu?

BĂTRÂNA: Aşa e portul în Argos.

JUPITER: Portul în Argos? A! Înţeleg. Eşti în doliu după regele tău, după regele care-a fost ucis.

BĂTRÂNA: Taci! Pentru numele lui Dumnezeu, taci!

JUPITER: Pentru că eşti destul de bătrână că să fi auzit strigătele alea puternice care s-au învârtit pe străzile oraşului o dimineaţă întreagă. Ce-ai făcut?

BĂTRÂNA: Bărbatul meu era la câmp, ce puteam să fac? Am tras zăvorul la uşă.

JUPITER: Da, şi ăi întredeschis fereastră ca să auzi mai bine, şi ai stat la pândă după perdele, cu răsuflarea tăiată şi cu furnicături pe şira spinării.

BĂTRÂNA: Taci!

JUPITER: În noaptea aceea trebuie să fi făcut dragoste c-o poftă nebună. Era sărbătoare, nu?

BĂTRÂNA: Ah, stăpâne, a fost… o sărbătoare groaznică.

JUPITER: O sărbătoare sângeroasă, a cărei amintire n-aţi putut-o îngropa.

BĂTRÂNA: Stăpâne! Eşti un mort?

JUPITER: Un mort! Du-te, du-te, nebuno! Să nu-ţi pese cine sunt; mai bine ai grijă de tine şi vezi de capătă iertarea cerului prin căinţa.

BĂTRÂNA: Ah! mă căiesc, stăpâne, dacă ai şti cum mă căiesc, şi fiică-mea se căieşte, şi ginerele meu jertfeşte în fiecare an o vacă, iar pe nepoţelul meu, care merge pe şapte ani, l-am crescut în căinţă: e cuminte ca o icoană, bălai şi pătruns de pe acum de sentimentul păcatului săvârşit înainte de-a se naşte.

JUPITER: Bine, du-te, târâtura bătrână, şi caută să crăpi pocăită. E singura ta cale de izbăvire. *(Bătrâna fuge.)* Dragii mei prieteni, ori mă înşel, ori aveam de-a face cu o credinţă frumoasă, de modă veche, întemeiată solid pe teroare. ORESTE: Ce fel de om eşti?

JUPITER: Cine se sinchiseşte de mine? Vorbeam despre zei. Ei, ce zici, trebuiau să-l trăsnească pe Egist?

ORESTE: Trebuiau… Ah! Nu ştiu şi puţin îmi pasă; nu sunt de pe aici. Egist se căieşte oare?

JUPITER: Egist? Mira-m-aş. Dar ce importanţă are? Un oraş întreg se căieşte pentru el. Căinţa se măsoară la cântar. *(Se aud strigăte îngrozitoare în palat.)* Ascultaţi! Ca să nu uite niciodată strigătele regelui lor în agonie, un văcar, ales pentru vocea lui puternică, urlă aşa, la fiecare aniversare în sala cea mare a palatului. (*Oreste face un gest de dezgust.)* Ei! asta nu-i nimic; ce-o să spuneţi însă când or să dea drumul morţilor? Astăzi se împlinesc exact cincisprezece ani de când a fost asasinat Agamemnon. Ah, cât s-a schimbat de atunci uşuraticul popor al Argosului şi cât de aproape e acum de inima mea!

ORESTE: De inima ta?

JUPITER: Lasă, lasă, tinere. Vorbeam cu mine însumi. Ar fi trebuit să spun: aproape de inima zeilor.

ORESTE: Aşa să fie? Ziduri mânjite cu sânge, milioane de muşte, o duhoare de abator, o căldură de iad, străzile pustii, un zeu cu chip de om ucis, nişte larve îngrozite care se bat cu pumnii în piept în casele lor – şi strigătele, strigătele astea insuportabile: aşa ceva îi place lui Jupiter?

JUPITER: Nu-i judeca pe zei, tinere, au taine dureroase.

Tăcere.

ORESTE: După câte ştiu, Agamemnon avea o fiică. O fiică pe care o chema Electra.

JUPITER: Da. Locuieşte aici. În acest palat al lui Egist.

ORESTE: A! E palatul lui Egist? Şi ce părere are Electra de toate astea?

JUPITER: O! E o copilă. Agamemnon mai avea şi un băiat, un anume Oreste. Se spune c-a murit.

ORESTE: A murit! Pe naiba…

PEDAGOGUL: Ba da, stăpâne, doar ştii foarte bine c-a murit. Cei din Nauplia ne-au povestit că Egist a dat poruncă să fie ucis puţin după moartea lui Agamemnon.

JUPITER: Unii pretind că trăieşte. Cuprinşi de milă, cei însărcinaţi să-l omoare l-au părăsit în pădure. Se spune c-ar fi fost luat şi crescut de nişte bogătaşi din Atena. Dinspre partea mea, mai bine ar fi murit.

ORESTE: Şi de ce, mă rog?

JUPITER: Închipuieşte-ţi că într-o zi se înfăţişează la porţile acestui oraş…

ORESTE: Ei şi?

JUPITER: Dacă l-aş întâlni atunci, i-aş spune… i-aş spune aşa: „Tinere…”, i-aş spune tinere pentru că e cam de vârsta ta, dacă trăieşte. Pentru că veni vorba, stăpâne, pot să aflu numele tău?

ORESTE: Mă numesc Fileb şi sunt de fel din Corint. Călătoresc pentru a mă cultiva împreună cu un sclav care a fost preceptorul meu.

JUPITER: Perfect. Aşadar i-aş spune: „Tinere, pleacă! Ce cauţi aici? Vrei să-ţi revendici drepturile? Eşti înflăcărat şi puternic, ai fi un căpitan viteaz într-o armată pusă pe luptă, ai ceva mai bun de făcut decât să domneşti peste un oraş pe jumătate mort, peste un stârv de oraş chinuit de muşte. Oamenii de aici sunt nişte mari păcătoşi, dar iată c-au pornit pe calea răscumpărării. Lasă-i, tinere, lasă-i, respectă-le dureroasa lor trudă, îndepărtează-te de ei în vârful picioarelor. N-ai cum să le împărtăşeşti căinţa, căci n-ai luat parte la crima lor, şi nevinovăţia ta impertinentă te desparte de ei ca un şanţ adânc. Dacă ţii cât de cât la ei, pleacă. Pleacă, pentru că altfel ai să-i

duci la pierzanie: dacă-i opreşti din drum, dacă-i abaţi fie şi numai o clipă de la remuşcările pe care le au, toate greşelile făptuite se vor împietri peste ei ca untura sleită. Au cugetul încărcat, le e teamă – dar teama, cugetul încărcat sunt o mireasmă plăcută pentru nările zeilor. Da, zeilor le plac aceste suflete jalnice. Vrei să le răpeşti bunăvoinţa divină? Ce-o să le dai în schimb? O digestie liniştită, tihna morocănoasă a provinciei şi plictiseala, ah! plictiseala zilnică a fericirii. Drum bun, tinere, drum bun; rânduiala dintr-un oraş şi rânduiala din suflete sunt şubrede: dacă te atingi de ele, provoci o catastrofă. *(Privindu-l în ochi.)* o groaznică nenorocire care va cădea asupra ta".

ORESTE: Adevărat? Aşa i-ai spune? Ei bine, dacă aş fi eu tânărul acela, ţi-aş răspunde… *(Se măsoară din priviri: Pedagogul tuşeşte.)* Ei, nu ştiu ce ţi-aş răspunde. Poate că ai dreptate, şi-apoi, asta nu mă priveşte.

JUPITER: Aşa da. Bine ar fi ca Oreste să fie la fel de cuminte. Pacea fie cu voi, trebuie să-mi văd de treburi.

ORESTE: Pacea fie cu tine.

JUPITER: O, şi dacă vă sâcâie muştele, iată cum vă puteţi descotorosi de ele: vedeţi roiul ăsta care zumzăie în jurul vostru? Fac o mişcare cu mâna, un gest cu braţul şi spun: „Abraxas, gală, gală, te, te". Şi iată-le cum cad şi încep să se târască pe jos, ca omizile.

ORESTE: Pe Jupiter!

JUPITER: Nu-i mare scofală. Un mic talent de scamator, în timpul liber sunt dresor de muşte. Ziua bună. Ne mai întâlnim noi.

Iese.

Scena II

ORESTE, PEDAGOGUL

PEDAGOGUL: Bagă de seamă! Omul ăsta ştie cine eşti.

ORESTE: O fi oare om?

PEDAGOGUL: Ah! stăpâne, ce tare mă necăjeşti! Ce-a mai rămas din lecţiile mele şi din scepticismul surâzător pe care ţi l-am predat? „O fi oare om?" La naiba, pe lumea asta nu există decât oameni, şi e destul şi-atât. Bărbosul ăsta e un om, vreun spion de-al lui Egist.

ORESTE: Lasă filosofia! Prea mult rău mi-a pricinuit.

PEDAGOGUL: Rău! Dacă dai oamenilor libertatea spiritului înseamnă oare să le faci rău? Ah, cât de mult te-ai schimbat! Odinioară citeam în tine… ai de gând să-mi spui odată la ce te gândeşti? De ce m-ai târât până aici? Şi ce vrei să faci?

ORESTE: Ţi-am spus eu că am ceva de făcut aici? Hai, taci din gură. *(Se apropie de palat.)* Iată palatul meu. Acolo s-a născut tatăl meu. Acolo a fost ucis de o târfă şi de peştele ei. Şi eu m-am născut tot acolo. Aveam aproape trei ani când soldăţeii lui Egist m-au luat cu ei. Cu siguranţă c-am trecut pe poarta asta; unul dintre ei mă ducea în braţe, aveam ochii larg deschişi şi fără îndoială că plângeam… Ah, n-am nici cea mai palidă amintire. Văd o mare clădire mută, îngâmfata în solemnitatea ei provincială. O văd pentru prima dată.

PEDAGOGUL: N-ai amintiri, stăpâne ingrat? Şi eu care mi-am cheltuit zece ani din viaţă ca să ţi le dau! Dar toate călătoriile pe care le-am făcut? Dar oraşele pe care le-am vizitat? Dar cursul de arheologie pe care l-am ţinut numai pentru tine? N-ai amintiri? Existau înainte atâtea palate, sanctuare şi temple în mintea ta, încât, asemenea geografului Pausanias, ai fi putut scrie un ghid al Greciei.

ORESTE: Palate! Adevărat. Palate, coloane, statui! De ce nu sunt mai greu, eu, care am în mintea mea atâtea pietre? Despre cele trei sute optzeci şi şapte de trepte ale templului din Efes nu-mi vorbeşti? Le-am urcat, una câte una, şi îmi amintesc de toate. Mi se pare că a şaptezecea era stricată. Ah! până şi un câine, un câine bătrân care se încălzeşte, ghemuit, lângă foc şi se ridică puţin când intră stăpânul şi schiaună încetişor în chip de salut, până şi un câine are mai multe amintiri decât mine: el îşi recunoaşte stăpânul. Stăpânul *lui.* Dar mie, mie ce-mi aparţine?

PEDAGOGUL: Şi cu cultura cum rămâne, stăpâne? Cultura ta îţi aparţine, şi ţi-am adunat-o cu dragoste, ca pe un buchet, îmbinând fructele înţelepciunii mele cu comorile experienţei pe care o am. Nu ţi-am dat încă din fragedă vârstă să citeşti toate cărţile, ca să te familiarizezi cu diversitatea părerilor omeneşti, nu te-am pus să străbaţi o sută de state, arătându-ţi de fiecare dată cât de diferite sunt apucăturile oamenilor? Acum, iată-te tânăr şi frumos, învăţat ca un moşneag, eliberat de orice servitute şi de orice credinţă, fără familie, fără patrie, fără religie, fără meserie, liber să slujeşti orice cauză şi ştiind că nu trebuie niciodată să slujeşti nicio cauză, într-un cuvânt, un

om superior, în stare, pe deasupra, să predea filosofia sau arhitectura într-un mare oraş universitar. Şi te mai plângi!

ORESTE: Ba nu, nu mă plâng. Nu pot să mă plâng: mi-ai lăsat libertatea firelor pe care le smulge vântul din pânzele de păianjen şi care plutesc la zece picioare deasupra pământului; eu nu atârn mai greu decât un fir şi trăiesc în văzduh. Ştiu că e un noroc şi-l apreciez aşa cum se cuvine. *(Pauză.)* Există oameni care se nasc angajaţi: ei nu au putinţa să aleagă, au fost aruncaţi pe un drum, şi la capătul drumului îi aşteaptă o faptă, fapta *lor,* ei merg, şi picioarele lor desculţe apasă cu putere pământul şi se zgârie de pietriş. Ţie ţi se pare vulgară bucuria de a merge undeva? Şi mai sunt alţii, cei tăcuţi, cei care în fundul sufletului simt greutatea unor imagini tulburi şi pământene; viaţa li s-a schimbat pentru că, într-o zi, când erau copii, de cinci ani, de şapte ani… Sigur, ăştia nu sunt nişte oameni superiori. La şapte ani eu ştiam deja că sunt exilat; mirosurile şi sunetele, zgomotul ploii pe acoperiş, tremurul luminii – le lăsam să-mi alunece de-a lungul trupului şi să cadă în jurul meu; ştiam că ele sunt ale altora, şi că din ele nu voi putea face niciodată amintirile mele. Căci amintirile sunt o hrană îmbelşugată pentru cei care stăpânesc case, dobitoace, slujitori, pământuri. Dar eu… Eu sunt liber, slavă Domnului. Oh, cât de liber sunt! Şi sufletul meu, ce minunată absenţă e! *(Se apropie de palat.)* Aş fi locuit aici. N-aş fi citit niciuna dintre cărţile tale, poate că nici n-aş fi ştiut să citesc: e lucru rar un prinţ care ştie să citească. Dar aş fi intrat şi ieşit pe poarta asta de zece mii de ori. În copilărie m-aş fi jucat cu canaturile ei, m-aş fi proptit în ele şi ele ar fi scârţâit fără să se deschidă, şi braţele mele s-ar fi deprins cu rezistenţa lor. Mai târziu, le-aş fi împins noaptea, pe ascuns, ca să mă duc la fete. Şi încă şi mai târziu, în ziua când aş fi ajuns major, sclavii ar fi deschis larg poarta şi eu aş fi trecut pragul ei călare. Bătrâna mea poartă de lemn! Aş fi ştiut să-ţi găsesc broasca. Cu ochii închişi. Şi zgârietură aceea, acolo jos, poate că eu ţi-aş fi făcut-o, din neîndemânare, în prima zi în care mi s-ar fi încredinţat o suliţă. *(Se îndepărtează.)* Stil doric, nu-i aşa? Şi ce părere ai de încrustaţiile în aur? La Dodona am văzut ceva asemănător: frumos lucrate. Ei, uite că-ţi fac pe plac: nu-i palatul *meu,* nici poarta *mea.* Şi n-avem nicio treabă pe-aici.

PEDAGOGUL: Acum eşti rezonabil. Cu ce-ai fi fost mai câştigat dacă ai fi locuit aici? În clipa de faţă sufletul tău ar fi terorizat de-o căinţă abjectă.

ORESTE *(izbucnind):* Ar fi cel puţin a mea. Şi căldura asta care-mi pârleşte părul ar fi fost a mea. Al meu ar fi şi bâzâitul muştelor, în clipa asta, aş sta gol într-o încăpere întunecoasă a palatului, m-aş uita prin crăpătura unei jaluzele la culoarea roşie a luminii, aş aştepta ca soarele să asfinţească şi să se înalţe din pământ, că o mireasmă, umbra reavănă a unei seri din Argos, aidoma altor zeci de mii de seri, şi totuşi mereu proaspătă, umbra unei seri ale mele. Să mergem, pedagogule; nu-ţi dai seama că suntem gata să ne împuţim la căldura altora?

PEDAGOGUL: Ah! stăpâne, îmi vine inima la loc. În ultimele luni – mai precis, de când ţi-am dezvăluit din ce neam te tragi – vedeam cum te schimbi de la o zi la alta, şi nu mai puteam dormi. Mi-era teamă…

ORESTE: De ce?

PEDAGOGUL: Ai să te superi.

ORESTE: Nu. Vorbeşte.

PEDAGOGUL: Mi-era teamă – oricât te-ai deprinde din tinereţe cu ironia sceptică, uneori îţi trec prin cap nişte idei prosteşti – mă întrebam dacă n-ai de gând să-l izgoneşti pe Egist şi să-i iei locul.

ORESTE *(încet):* Să-l izgonesc pe Egist? *(Pauză.)* Fii pe pace, frăţioare, e prea târziu. Nu că n-aş avea chef să-l apuc pe destrăbălatul ăsta de barbă şi să-l iau pe sus de pe tronul tatălui meu. Dar ce? Ce am eu de împărţit cu oamenii ăştia? N-am văzut cum se naşte niciunul dintre copiii lor, n-am fost oaspete la nunţile fiicelor lor, nu împărtăşesc mustrările lor de cuget şi nu cunosc nici măcar un nume de pe aici. Bărbosul are dreptate: un rege trebuie să aibă aceleaşi amintiri ca şi supuşii lui. Să-i lăsăm în plata Domnului, frăţioare. Să mergem, în vârful picioarelor. Ah! dac-ar exista o faptă, o faptă care să-mi dea dreptul să mă socotesc de-al lor; dacă aş putea să-mi însuşesc, fie şi printr-o crimă, amintirile lor, groaza şi speranţele lor, pentru a-mi umple golul din suflet, chiar de-ar fi să-mi ucid mama…

PEDAGOGUL: Stăpâne!

ORESTE: Da. Ăstea-s năluciri. Să plecăm. Vezi dacă putem căpăta nişte cai, ca să ajungem până în Sparta, acolo am prieteni.

Intră Electra.

Scena III

Aceiaşi, ELECTRA

ELECTRA *(duce o ladă şi, fără să-i vadă, se apropie de statuia lui Jupiter):* Lepădătură! N-ai decât să mă priveşti, cu ochii tăi rotunzi de pe chipul mânjit cu zeamă de zmeură, nu mi-e frică de tine. Va să zică, au venit azi-dimineaţă sfintele alea, bătrânele curve în rochii negre. S-au foit în jurul tău, scârţâind din încălţările lor butucănoase. Erai mulţumit, gogoriţă ce eşti, îţi plac bătăiile; cu cât seamănă mai mult cu leşurile, cu atât îţi plac mai mult. E ziua ta şi ţi-au vărsat la picioare vinurile cele mai de preţ, şi de sub fustele lor se ridica la nasul tău o duhoare de mucegai; şi mireasma asta delicioasă îţi mai gâdila nările şi-acuma. *(Frecându-se de el.)* Ei, acum, miroase-mă pe mine, simte mireasma mea de carne proaspătă. Eu sunt tânără, sunt vie, cu siguranţă că ţi-e scârbă de mine. Am venit şi eu să-ţi aduc ofrande, acum, când tot oraşul e cufundat în rugăciune. Poftim: coji şi toată cenuşa din vatră şi nişte ciozvârte de carne care colcăie de viermi şi un codru de pâine putredă, de care nici porcii noştri n-au vrut să se atingă, muştelor tale o să le placă toate astea. Petrecere bună de ziua ta, petrecere bună şi să sperăm că pentru ultima oară. Nu sunt destul de voinică şi nu pot să te dărâm. Pot doar să scuip pe tine, asta-i tot ce sunt în stare. Dar va veni cel pe care-l aştept, cu sabia lui uriaşă. Te va provoca batjocoritor, aşa, cu mâinile în şolduri şi lăsat pe spate. Şi pe urmă va scoate sabia din teacă şi te va despica, uite aşa, de sus până jos! Atunci cele două jumătăţi ale lui Jupiter se vor rostogoli, una la stânga, cealaltă la dreapta, şi toată lumea va vedea că e făcut din lemn alb. Zeul morţilor e făcut din lemn alb. Spaima şi sângele de pe obraz şi verdele închis al ochilor, totul nu-i decât vopsea, nu-i aşa? Tu ştii bine că eşti alb pe dinăuntru, alb ca un trup de prunc; ştii că o lovitură de sabie te va despica şi că nu vei putea nici măcar să sângerezi. Lemn alb! Lemn alb, care arde bine. *(îl vede pe Oreste.)* A!

ORESTE: Nu-ţi fie teamă.

ELECTRA: Nu mi-e teamă. Nu mi-e teamă deloc. Cine eşti tu?

ORESTE: Un străin.

ELECTRA: Fii bine venit. Mi-e drag oricine e străin de acest oraş. Cum te numeşti?

ORESTE: Mă numesc Fileb şi sunt din Corint.

ELECTRA: A! Din Corint? Pe mine mă cheamă Electra.
ORESTE: Electra. *(Către Pedagog.)* Du-te.

Pedagogul iese.

Scena IV

ORESTE, ELECTRA

ELECTRA: De ce te uiţi aşa la mine?
ORESTE: Eşti frumoasă. Nu semeni cu cei de pe aici.
ELECTRA: Frumoasă? Eşti sigur că sunt frumoasă? La fel de frumoasă ca fetele din Corint?
ORESTE: Da.
ELECTRA: Aici nimeni nu-mi spune aşa ceva. Căci nu vor să ştiu. De altfel la ce-mi foloseşte, nu-s decât o slujnică.
ORESTE: Slujnică? Tu?
ELECTRA: Cea mai umilă slujnică. Spăl rufele regelui şi ale reginei. Sunt rufe tare murdare şi pline de scârboşenii. Toate albiturile lor, cămăşile care au înfăşurat trupurile lor putregăite, cea pe care o poartă Clitemnestra atunci când regele-i împarte culcuşul: eu sunt nevoită să spăl toate astea, închid ochii şi frec din răsputeri. Spăl şi vasele. Nu mă crezi? Uită-te la mâinile mele. Pline de bătături şi rosături. Ce privire ciudată ai! Arată oare ca nişte mâini de prinţesă?
ORESTE: Sărmane mâini! Nu. Nu arată ca nişte mâini de prinţesă. Spune mai departe. Ce te mai silesc să faci?
ELECTRA: În fiecare dimineaţă trebuie să golesc ladă de gunoi. O târăsc afară din palat şi pe urmă… ai văzut ce fac cu gunoaiele. Caraghiosul ăsta de lemn, acest Jupiter, zeul morţii şi-al muştelor. Deunăzi, Marele Preot, care venise să-i facă temenele, a călcat pe nişte cotoare de varză şi de napi, pe nişte scoici. Credeam că-şi iese din minţi. Ei, o să mă dai de gol?
ORESTE: Nu.
ELECTRA: N-ai decât să mă părăşti, nici nu-mi pasă. Ce-ar putea să-mi mai facă? Să mă bată? M-au bătut şi până acum. Să mă închidă într-un turn, acolo sus? N-ar fi rău, nu le-aş mai vedea mutrele, închipuie-ţi, seara, după ce-am isprăvit cu munca, primesc şi răsplata:

sunt nevoită să stau lângă o femeie mare şi grasă, cu părul vopsit. Are buze unsuroase şi mâini foarte albe, mâini de regină, care miros a miere, îşi pune mâinile pe umerii mei, îşi lipeşte buzele de fruntea mea şi-mi spune: „Noapte bună, Electra!" în fiecare seară, în fiecare seară, simt cum mi se lipeşte de piele carnea asta caldă şi hulpavă. Dar mă ţin bine, n-am căzut din picioare niciodată. E mama mea, înţelegi? Dacă aş fi în turn nu m-ar mai săruta.

ORESTE: Nu ţi-a trecut niciodată prin minte să fugi?

ELECTRA: N-am curajul: mi-ar fi teamă, singură, pe drumuri.

ORESTE: N-ai vreo prietenă care-ar putea să te însoţească?

ELECTRA: Nu, nu mă am decât pe mine. Sunt o râioasă, o ciumată; aşa-ţi vor spune cei de pe-aici. N-am prietene.

ORESTE: Cum, nici măcar o doică, o bătrână care-a văzut când ai venit pe lume şi care te iubeşte cât de cât?

ELECTRA: Nici măcar, întreab-o pe mama: aş scoate din sărite până şi-un înger.

ORESTE: Şi-o să rămâi aici toată viaţa?

ELECTRA *(strigând):* A! Nu toată viaţa! Nu; ascultă, aştept ceva.

ORESTE: Ceva sau pe cineva?

ELECTRA: Nu-ţi spun. Mai bine vorbeşte tu. Şi tu eşti frumos.

Rămâi multă vreme aici? ORESTE: Chiar azi trebuia să plec. Dar acum…

ELECTRA: Acum?

ORESTE: Nu mai ştiu.

ELECTRA: Corintul e un oraş frumos?

ORESTE: Foarte frumos.

ELECTRA: Ţi-e drag? Eşti mândru de el?

ORESTE: Da. ELECTRA: Ce caraghios mi s-ar părea să fiu mândră de oraşul meu natal. Spune-mi, cum vine asta?

ORESTE: Uite… Nu ştiu. Nu pot să-ţi spun.

ELECTRA: Nu *poţi? (Pauză.)* E adevărat că în Corint sunt locuri umbrite? Locuri pe unde te plimbi seara?

ORESTE: E adevărat.

ELECTRA: Şi toată lumea iese din casă? Toată lumea se plimbă?

ORESTE: Toată lumea.

ELECTRA: Băieţii cu fetele?

ORESTE: Băieţii cu fetele.

ELECTRA: Şi au întotdeauna să-şi spună ceva? Şi se simt bine

laolaltă? Şi-i auzi, seara târziu, râzând împreună?

ORESTE: Da.

ELECTRA: Par o proastă, nu-i aşa? Pentru că mi-e atât de greu să-mi închipui plimbări, cântece, zâmbete. Oamenii de aici sunt măcinaţi de frică. Pe când eu…

ORESTE: Tu?

ELECTRA: Eu de ură. Şi ce fac fetele din Corint cât e ziua de mare?

ORESTE: Se gătesc, apoi cântă din gură sau din lăută, apoi se duc în vizită pe la prietene, iar seara merg la bal.

ELECTRA: Şi n-au nicio grijă?

ORESTE: Au griji mărunte.

ELECTRA: Da? Ascultă! Cei din Corint au mustrări de cuget?

ORESTE: Uneori. Destul de rar.

ELECTRA: Adică fac ceea ce doresc şi după aceea nu le mai pasă?

ORESTE: Întocmai.

ELECTRA: Ce ciudat! *(Pauză.)* Şi mai spune-mi ceva, trebuie să ştiu asta din pricina cuiva… A cuiva pe care-l aştept: să zicem că un flăcău din Corint, unul dintre cei care râd seara cu fetele, se înapoiază dintr-o călătorie şi îşi găseşte tatăl asasinat, mama în patul ucigaşului şi sora în robie. Ce-ar face flăcăul din Corint, ar şterge-o pe furiş, mergând de-a-ndărătelea şi făcând plecăciuni, ca să-şi caute alinare la vreuna dintre prietenele lui? sau ar trage sabia din teacă şi ar izbi cu ea în ucigaş, până ce i-ar sfărâma capul?… Nu-mi răspunzi?

ORESTE: Nu ştiu.

ELECTRA: Cum? Nu ştii?

VOCEA CLITEMNESTREI: Electra!

ELECTRA: Ssst!

ORESTE: Ce-i?

ELECTRA: E mama, regina Clitemnestra.

Scena V

ORESTE, ELECTRA, CLITEMNESTRA

ELECTRA: Ce, Fileb? Te temi de ea?

ORESTE: De o sută de ori am încercat să-mi închipui cum arată

chipul acesta şi în cele din urmă am izbutit să-l văd, ostenit şi molatic sub strălucirea fardurilor. Dar nu mă aşteptam la ochii ăştia morţi.

CLITEMNESTRA: Electra, regele îţi porunceşte să te pregăteşti de ceremonie. Ai să-ţi pui rochia neagră şi giuvaierurile. Ce e? Ce înseamnă privirea asta lăsată în jos? Îţi lipeşti coatele de şoldurile tale slabe, te încurcă trupul pe care-l ai… Aşa eşti adesea când sunt şi eu de faţă, dar nu mă mai las păcălită de maimuţărelile tale. Adineauri am văzut pe fereastră o altă Electra, cu gesturi largi, cu ochii plini de foc… Uită-te la mine! Răspunde-mi odată!

ELECTRA: Ce nevoie aveţi de o slujnică pentru a da mai multă strălucire sărbătorii voastre?

CLITEMNESTRA: Lasă prostiile! Eşti prinţesă, Electra, şi poporul te aşteaptă, ca în fiecare an.

ELECTRA: Zău, sunt prinţesă? Şi vă aduceţi aminte de asta o dată pe an, când poporul cere un tablou al vieţii noastre de familie pentru a-şi înălţa sufletul? Halal prinţesă care spală vasele şi păzeşte porcii. Ca şi anul trecut, Egist îşi va petrece braţul peste umerii mei, îmi va zâmbi lipindu-şi obrazul de al meu şi îmi va şopti la ureche cuvinte de ameninţare?

CLITEMNESTRA: De tine depinde ca să nu mai fie aşa.

ELECTRA: Da, dacă mă las molipsita de remuşcările voastre şi dacă implor iertarea zeilor pentru o crimă pe care n-am făptuit-o. Da, dacă sărut mâna lui Egist şi îi spun tată. Ptiu, are sânge închegat sub unghii.

CLITEMNESTRA: Fă cum crezi. De mult am renunţat să-ţi mai dau porunci în numele meu. Ţi le-am transmis pe cele ale regelui.

ELECTRA: Ce-mi pasă mie de poruncile lui Egist? E soţul tău, mamă, preascumpul tău soţ, nu al meu.

CLITEMNESTRA: Eu n-am ce să-ţi spun, Electra. Văd că te străduieşti să te pierzi şi pe tine, şi pe noi. Dar cum să-ţi dau sfaturi eu, cea care mi-am nimicit viaţa într-o singură dimineaţă? Mă urăşti, copila mea, dar ceea ce mă sperie mai mult este că-mi semeni: şi eu am avut chipul ăsta ascuţit, sângele ăsta neliniştit, ochii ăştia prefăcuţi – şi numai bine n-a ieşit din toate astea.

ELECTRA: Nu vreau să semăn cu tine! Spune, Fileb, tu care ne vezi pe amândouă, una lângă cealaltă, nu-i aşa că nu-i adevărat, că nu semăn cu ea?

ORESTE: Ce să spun? Chipul ei seamănă cu un câmp răscolit de

trăsnete şi grindină. Dar pe al tău se vede un fel de prevestire a furtunii ce va să vie: într-o zi pasiunea îl va arde până la os.

ELECTRA: Prevestirea furtunii? Fie! O asemănare de felul acesta primesc. De s-ar împlini cele spuse de tine.

CLITEMNESTRA: Şi tu? Tu care te uiţi aşa la oameni, cine eşti? Lasă-mă să te privesc şi eu. Ce cauţi aici?

ELECTRA *(repede):* E corintian şi-l cheamă Fileb. Face o călătorie.

CLITEMNESTRA: Fileb? A!

ELECTRA: Parcă te-ai fi temut de alt nume.

CLITEMNESTRA: Să mă tem? Singurul lucru pe care l-am dobândit, pierzându-mă, este că acum nu mai am nimic de care să mă tem. Apropie-te, străine, şi fii binevenit. Ce tânăr eşti! Câţi ani ai?

ORESTE: Optsprezece.

CLITEMNESTRA: Părinţii tăi mai trăiesc?

ORESTE: Tata a murit.

CLITEMNESTRA: Şi mama? Trebuie să aibă vârsta mea. Nu spui nimic? Pesemne că ţi se părea mai tânără ca mine; ea mai e încă în stare să râdă şi să cânte de faţă cu tine. O iubeşti? Răspunde odată! De ce-ai plecat de lângă ea?

ORESTE: Mă duc la Sparta, să mă înrolez în trupele de mercenari.

CLITEMNESTRA: De obicei călătorii fac un ocol de douăzeci de leghe, numai ca să nu treacă prin oraşul nostru. Nu ţi-a dat nimeni de ştire? Cei de la şes nu vor să ştie de noi: căinţa noastră o socotesc drept ciumă şi se tem să nu se molipsească.

ORESTE: Ştiu.

CLITEMNESTRA: Nu ţi-au spus că ne striveşte povara unei crime de neiertat, făptuită în urmă cu cincisprezece ani?

ORESTE: Mi-au spus.

CLITEMNESTRA: Că regina Clitemnestra e cea mai vinovată? Că numele ei e cel mai blestemat dintre toate?

ORESTE: Mi-au spus.

CLITEMNESTRA: Şi totuşi ai venit? Străine, eu sunt regina Clitemnestra.

ELECTRA: Nu te lăsa înduioşat, Fileb, regina se distrează cu jocul nostru naţional: jocul de-a spovedania în public. Aci, orice om îşi strigă păcatele în faţa tuturor; şi nu arareori, în zilele de sărbătoare,

vezi pe câte un negustor, după ce trage oblonul la dugheană, cum se târăşte în genunchi pe stradă, turnându-şi cenuşă pe cap şi urlând că-i ucigaş, soţ necredincios sau şperţar. Dar cei din Argos încep să se plictisească: fiecare ştie pe de rost crimele celorlalţi; mai cu seamă cele ale reginei nu mai distrează pe nimeni, ele sunt crime oficiale, care stau la temelie, ca să zic aşa. Îţi închipui ce bucurie pe ea când te-a văzut, tânăr-tinerel, nou-nouţ, neştiind nici măcar cum o cheamă. Ce prilej fără seamăn! Are impresia că se spovedeşte pentru prima oară.

CLITEMNESTRA: Taci din gură! oricine poate să mă scuipe în l obraz, spunându-mi că sunt o ucigaşă şi o târfă. Dar nimeni i n-are dreptul să-mi judece remuşcările.

ELECTRA: Vezi, Fileb: asta e regula jocului. Oamenii o să te implore să-i condamni. Dar ia seama să nu-i judeci decât pentru greşelile pe care ţi le mărturisesc: celelalte nu privesc pe nimeni şi ar fi supăraţi pe tine dacă le-ai descoperi.

CLITEMNESTRA: Acum cincisprezece ani, eram cea mai frumoasă femeie din Grecia. Uită-te la chipul meu şi dă-ţi seama cât am suferit, îţi spun cinstit: nu de moartea ţapului ăluia bătrân îmi pare rău! Când l-am văzut cum sângerează în baie, am cântat şi am jucat de bucurie. Până şi azi, când au trecut cincisprezece ani de atunci, de câte ori mă gândesc la asta, mai am o tresărire de plăcere. Dar aveam un fiu, care trebuie să fie de vârsta ta. Când Egist l-a dat pe mâna mercenarilor, eu…

ELECTRA: Mamă, dacă nu mă înşel aveai şi o fiică. Ai făcut din ea spălătoreasă de vase. Dar greşeala asta nu prea te chinuie.

CLITEMNESTRA: Eşti tânără, Electra. Celor tineri lesne le vine să osândească, ei n-au avut încă răgaz să facă rău. Dar ai răbdare, într-o zi vei duce după tine o crimă de neiertat. Cu fiecare pas ţi se va părea că te depărtezi de ea, şi totuşi îţi va fi la fel de greu de dus. Te vei întoarce şi o vei vedea în urma ta, inaccesibilă, întunecată şi limpede, ca un cristal negru. Şi nici măcar nu o vei mai înţelege, vei spune: „Nu eu, nu *eu* am făcut-o!" Totuşi va fi acolo, de *o* sută de ori tăgăduită, dar mereu acolo, trăgându-te înapoi. Şi îţi vei da în sfârşit seama că ţi-ai chezăşuit viaţa pe o singură aruncătură de zaruri, o dată pentru totdeauna, şi că nu mai ăi nimic de făcut decât să târăşti după tine crima până la moarte. Aşa cere legea, şi dreaptă şi nedreaptă, a căinţei. Să vedem arunci ce se va alege din tânăra ta trufie.

ELECTRA: *Tânăra* mea trufie? Hai, hai, îţi pare încă şi mai rău de

tinereţea ta decât de crimă pe care ai săvârşit-o, mă urăşti încă şi mai mult pentru tinereţea decât pentru nevinovăţia mea.

CLITEMNESTRA: Pe mine însămi mă urăsc în tine, Electra. Nu tinereţea ta, nu, pe a mea o urăsc.

ELECTRA: Iar eu, eu te urăsc pe tine, chiar pe tine.

CLITEMNESTRA: Ruşine! Ne ocărim ca două femei de aceeaşi vârstă, pe care le-a învrăjbit o rivalitate amoroasă. Şi totuşi sunt mama ta. Nu ştiu cine eşti, tinere, şi nici ce cauţi printre noi, dar prezenţa ta e nefastă. Electra nu poate să mă sufere şi eu ştiu asta. Vreme de cincisprezece ani am tăcut amândouă, numai privirile ne trădau. Ai venit tu, ai vorbit cu noi şi iată, ne arătăm colţii şi mârâim ca nişte căţele. După legile cetăţii, suntem datori să-ţi oferim ospitalitate, dar nu-ţi ascund că aş dori să pleci. Cât despre tine, copila mea, oglinda mea preacredincioasă, nu te iubesc, e adevărat. Dar mi-aş tăia mai curând dreapta, decât să-ţi fac vreun rău. Ştii prea bine că aşa e şi abuzezi de slăbiciunea mea. Dar te sfătuiesc să nu ridici împotriva lui Egist căpşorul tău veninos: el ştie să frângă spinarea viperelor dintr-o singură lovitură de ciomag. Crede-mă, îndeplineşte-i porunca, altfel o păţeşti.

ELECTRA: Poţi să-i spui regelui că nu voi veni la serbare. Ştii ce fac ei, Fileb? Pe o înălţime deasupra oraşului se află o peşteră, căreia flăcăii noştri nu i-au dat niciodată de capăt; se spune că dă în iad, şi Marele Preot a pus să fie astupată cu o lespede. Şi n-o să-ţi vie să crezi, dar la fiecare aniversare, lumea se strânge în faţa acestei peşteri, soldaţii dau la o parte lespedea care-i astupă intrarea şi, zice-se, morţii noştri se ridică din iad şi se împrăştie prin oraş. La mese li se pun tacâmuri, li se dau scaune şi paturi, iar oamenii se înghesuie puţin ca să le facă loc la priveghi. Morţii umblă de colo-colo, totu-i la dispoziţia lor. Îţi închipui cum se vaicără cei vii: „Micul meu mort, micul meu mort, iartă-mă, n-am vrut să te jignesc!” A doua zi dimineaţă, la cântatul cocoşilor, ei se întorc din nou sub pământ, lespedea e rostogolită la intrarea în grotă, şi până la anul nu mai e nimic de făcut. Nu vreau să iau parte la mascarada asta. Morţii sunt ai lor, nu ai mei.

CLITEMNESTRA: Dacă nu te supui de bunăvoie, regele a poruncit să fii adusă cu de-a silă.

ELECTRA: Cu de-a silă? Ha! Ha! Cu de-a silă? Bine. Buna mea mamă, te rog să-l asiguri pe rege că-i voi da ascultare. Voi veni la serbare, şi, deoarece poporul vrea să mă vadă, nu-l voi dezamăgi. Pe

tine, Fileb, te rog să-ţi amâni plecarea, ia parte la serbarea noastră. Poate că vei găsi prilej de râs. Pe curând, mă duc să mă gătesc.

Iese.

CLITEMNESTRA *(către Oreste):* Pleacă. Sunt sigură că ne vei aduce nenorocire. N-ai de ce să ne urăşti, nu ţi-am făcut nimic. Pleacă. În numele mamei tale, te implor, pleacă.

Iese.

ORESTE: În numele mamei mele…

Intră Jupiter.

Scena VI

ORESTE, JUPITER

JUPITER: Slujitorul tău mi-a spus că vă pregătiţi de plecare. Caută căi prin tot oraşul, dar degeaba. Eu aş putea să-ţi fac rost de două iepe înşeuate, ieftin de tot.

ORESTE: Nu mai plec.

JUPITER: Nu mai pleci? *(Pauză. Repede.)* Atunci, nu mă mai despart de tine, eşti oaspetele meu. În partea de jos a oraşului e un han destul de bun, unde putem trage împreună. N-o să-ţi pară rău că m-ai luat tovarăş. Mai întâi – abraxas, galla, galla, te, te te scap de muşte. Şi apoi, un om de vârsta mea e în stare uneori să-ţi dea un sfat bun: aş putea să-ţi fiu tată, o să-mi spui povestea ta. Hai, tinere, lasă pe mine, întâlniri ca astea sunt câteodată mai folositoare decât îţi închipui la început. Ia pildă de la Telemac, ştii, fiul lui Ulise. Într-o zi a întâlnit un domn bătrân, pe nume Mentor, care şi-a legat soarta de a lui şi l-a urmat pretutindeni. Ei bine, ştii cine era acest Mentor?

Vorbindu-i, îl ia cu el şi cortina cade.

ACTUL AL DOILEA

TABLOUL I

O terasă pe un munte. La. dreapta, peştera. Intrarea ei este astupată de o *lespede mare şi neagră, în stânga, nişte trepte care duc spre un templu.*

Scena I

MULŢIMEA, *apoi* JUPITER, ORESTE *şi* PEDAGOGUL

O FEMEIE *(lăsându-se în genunchi în faţa băieţelului ei):* Cravata! De trei ori ţi-am făcut nodul până acum. *(îl scutură de praf cu mâna.)* Aşa! Eşti curat. Să fii cuminte şi să plângi *(*împreună cu ceilalţi, când o să ţi se spună.

COPILUL: Pe aici vin?

FEMEIA: Da.

COPILUL: Mi-e frică.

FEMEIA: Trebuie să-ţi fie frică, drăguţule. Tare frică. Numai aşa ajungi om de treabă.

UN BĂRBAT: Azi o să aibă vreme frumoasă.

UN ALTUL: Ce bine! Cred că le place şi-acuma căldura soarelui. Anul trecut ploua şi-au fost… Îngrozitori.

PRIMUL BĂRBAT: Îngrozitori.

AL DOILEA BĂRBAT: Vai nouă!

AL TREILEA BĂRBAT: După ce se vor înapoia în văgăuna lor şi ne vor lăsa singuri, numai între noi, o să urc până aici, o să mă uit la piatra asta şi o să-mi spun: „Acum putem răsufla un an de zile".

AL PATRULEA BĂRBAT: Da? Ei bine, pe mine asta nu mă mângâie. De mâine o să încep să-mi spun: „Cum se vor purta la anul?" Pe an ce trece se fac tot mai răi.

AL DOILEA BĂRBAT: Taci din gură, nenorocitule. Dacă vreunul dintre ei s-a strecurat cumva printr-o crăpătură de-a stâncii şi ne dă târcoale… Există morţi care vin la întâlnire mai devreme.

Se privesc neliniştiţi.

O TÂNĂRĂ FEMEIE: De-ar putea începe numaidecât! Ce tot fac cei de la palat? Nu se grăbesc. Pentru mine lucrul cel mai greu este aşteptarea: stai aici, baţi pasul pe loc sub un cer arzător, fără să-ţi iei ochii *de* la lespedea asta neagră… Ha! Sunt acolo în dosul pietrei, aşteaptă ca şi noi, bucurându-se la gândul c-o să ne facă rău.

O BĂTRÂNĂ: Lasă, desfrânato! Ştim noi de ce i-e frică ăsteia. Bărbatu-său a murit primăvara trecută, şi ea îi punea coarne de zece ani.

TÂNĂRA FEMEIE: Ei da, mărturisesc, l-am înşelat cât am putut; dar ţineam la el şi-i făceam viaţa frumoasă; n-a bănuit niciodată nimic şi a murit aruncându-mi o privire drăgăstoasă, de câine recunoscător. Acum ştie totul, i-au stricat toată bucuria, mă urăşte, suferă. Şi acuşi-acuşi o să fie alături de mine, trupul lui de fum o să se lipească de al meu mai tare decât s-a lipit vreodată un om viu. O să-l duc acasă, înfăşurat în jurul gâtului, ca o blană. I-am pregătit bucate bune, prăjituri de făină, băuturică cum îi plăcea lui. Dar nimic nu-i va domoli ura; şi la noapte, la noapte va fi în patul meu.

UN BĂRBAT: Are dreptate, zău aşa. Ce face Egist? ce are de gând? Nu mai am răbdare să aştept atâta.

UN ALTUL: Tu vorbeşti? crezi că Egist se teme mai puţin decât noi? ce, ai vrea să fii în locul lui şi să petreci douăzeci şi patru de ore între patru ochi cu Agamemnon?

TÂNĂRA FEMEIE: Groaznică, groaznică aşteptare. Parcă v-aţi îndepărtat cu toţii, încet-încet, de mine. Piatra nici n-a fost dată la o parte, dar de pe acum fiecare dintre noi este pradă morţilor lui, singur ca o picătură de ploaie.

Intră Jupiter, Oreste, Pedagogul.

JUPITER: Vino pe aici, o să stăm mai bine.

ORESTE: Iată-i, aşadar, pe locuitorii Argosului, pe supuşii prea-credincioşi ai regelui Agamemnon.

PEDAGOGUL: Ce urâţi sunt! Uită-te, stăpâne, la pielea lor ca de ceară, la ochii lor duşi în fundul capului. Oamenii aceştia sunt pe cale să moară de frică. Iată ce efect au superstiţiile. Uită-te la ei, uită-te la ei. Şi dacă mai ai nevoie de o dovadă a superiorităţii filosofiei mele, uită-te la faţa mea rumenă.

JUPITER: Mare scofală, o faţă rumenă. Câţiva bujori în obraji,

fârtate, nu-s de ajuns să te facă, în ochii lui Jupiter, altceva decât un gunoi, asemenea tuturor celor de aici. Miroşi urât şi nici nu-ţi dai seama. Ei, însă, au nările pline de propriile lor mirosuri, ei se cunosc mai bine decât tine.

Mulţimea se agită.

UN BĂRBAT *(urcându-se pe treptele templului, se adresează mulţimii):* Vor să ne scoată din minţi? Să ne unim glasurile, prieteni, şi să-i chemăm pe Egist, nu putem îngădui să mai i întârzie ceremonia.

MULŢIMEA: Egist! Egist! Fie-ţi milă!

O FEMEIE: Da! Milă! Milă! De mine nu-i e milă nimănui? O să vină cu beregata tăiată, bărbatul pe care l-am urât atâta, o să mă cuprindă în braţele lui nevăzute şi lipicioase, o să facă i dragoste cu mine toată noaptea, toată noaptea. Aoleu!

Leşină.

ORESTE: Ce nebunie! Ar trebui să le spunem oamenilor ăstora…

JUPITER: Ce-i, tinere, atâta zbucium pentru o femeie care dă ochii peste cap? Ai să mai vezi şi altele.

UN BĂRBAT *(aruncându-se în genunchi):* Put! Put! sunt un stârv dezgustător. Uite, muştele stau pe mine ca nişte croncăni! Înţepaţi, săpaţi, găuriţi, muşte răzbunătoare, scormoniţi-mi carnea până la inima mea murdară. Am păcătuit, am păcătuit de o sută de mii de ori, sunt o haznă, o groapă de lături…

JUPITER: Ce om de treabă!

BĂRBAŢI *(ridicându-l):* Lasă, lasă. O să povesteşti mai târziu, când vor fi aici.

Bărbatul rămâne năuc şi gâfâie, rostogolindu-şi ochii.

MULŢIMEA: Egist, Egist! Fie-ţi milă, dă poruncă să înceapă. Nu mai putem.

Egist apare pe treptele templului, în spatele lui, Clitemnestra şi Mare] e Preot, Străji.

Scena II

Aceiaşi, EGIST, CLITEMNESTRA.
MARELE PREOT, STRĂJI

EGIST: Câini ce sunteţi! Cutezaţi să vă plângeţi? Aţi pierdut amintirea mârşăviei voastre? Pe Jupiter, vă împrospătez eu amintirile. (*Se întoarce spre Clitemnestra.)* N-avem ce face. Trebuie să începem fără ea. Dar să ia seama. Pedeapsa mea va fi exemplară.

CLITEMNESTRA: Mi-a făgăduit că se supune. Sunt convinsă că se gătește; pesemne că întârzie în faţă oglinzii.

EGIST *(către străji):* Mergeţi la palat după Electra şi aduceţi-o aici, cu voie sau fără voie. *(Străjile ies. Către mulţime.)* La locurile voastre. Bărbaţii în dreapta mea. La stânga, femeile şi copiii. Bine.

Linişte. Egist aşteaptă.

MARELE PREOT: Oamenii ăştia nu mai pot.
EGIST: Ştiu. Dacă străjile mele…

Străjile se înapoiază.

UN STRĂJER: Stăpâne, am căutat-o pe prinţesă peste tot. Dar palatul e pustiu.

EGIST: Bine. ne socotim noi mâine. *(Către Marele Preot.)* Începe.

MARELE PREOT: Daţi lespedea la o parte.

MULŢIMEA: Ha!

Străjile dau la o parte lespedea. Marele Preot înaintează până la intrarea în peşteră.

MARELE PREOT: Voi, cei uitaţi, cei părăsiţi, cei dezamăgiţi, voi care vă târâţi pe pământ, în întuneric, ca fumul vulcanilor, voi cărora nu v-a mai rămas nimic decât marea voastră ciudă, voi, cei morţi, ridicaţi-vă, e sărbătoarea voastră! Veniţi, înălţaţi-vă din pământ ca un uriaş abur de pucioasă mânat de vânt; înălţaţi-vă din măruntaiele lumii, o, morţi de o sută de ori morţi, voi, pe care fiecare bătaie a inimilor noastre vă face să muriţi din nou, vă chem în numele mâniei,

al obidei şi al dorului de răzbunare, veniţi să vă revărsaţi ura asupra] celor vii! Veniţi, răspândiţi-vă ca o pâclă deasă pe străzile noastre, strecuraţi-vă în rânduri strânse între mamă şi copil, între iubit şi iubită, faceţi aşa fel ca să ne pară rău că n-am murit. Ridicaţi-vă, vampiri, larve, strigoi, scorpii, spaime ale nopţii noastre. Ridicaţi-vă, ostaşi care aţi murit cârtind împotriva zeilor, ridicaţi-vă, voi, cei nenorocoşi, umiliţi, ridicaţi-vă, voi, cei morţi de foame, al căror strigăt de agonie a fost un blestem. Iată, cei vii sunt aici, prăzi vii şi grase! Ridicaţi-vă, năpustiţi-vă asupra lor ca un vârtej şi roadeţi-i până la oase! Ridicaţi-vă! Ridicaţi-vă! Ridicaţi-vă!…

Tam-tam. Preotul dansează în faţa intrării în peşteră, întâi încet, apoi din ce în ce mai repede până cade istovit.

EGIST: Au venit!
MULŢIMEA: Groaznic!
ORESTE: E prea de tot, am să…
JUPITER: Uitare la mine, tinere, uită-te bine la mine. Aşa! Aşa! Ai înţeles. Acum taci!
ORESTE: Cine eşti tu?
JUPITER: Ai să afli mai târziu.

Egist coboară încet treptele palatului.

EGIST: Au venit. *(Pauză.)* A venit soţul de care ţi-ai bătut joc, Ancia. E aici lângă tine, te sărută. Cum te mai strânge în braţe, cum te mai iubeşte, cum te mai urăşte! Iată, Nicias, a venit mama ta, care a murit pentru că n-ai avut grijă de ea. Şi tu, Segeşte, cămătar infam, au venit toţi nefericiţii tai datornici, toţi cei care au murit în nevoie, toţi cei care s-au spânzurat pentru că i-ai adus la sapă de lemn. Au venit, şi astăzi ei sunt creditorii tăi. Şi voi, părinţi, părinţi iubitori, lăsaţi-vă privirea în jos, uitaţi-vă în jos, spre pământ, au venit copiii voştri morţi, îşi întind minutele, şi toate bucuriile de care n-aţi vrut să aibă parte, toate chinurile la care i-aţi supus, apasă ca plumbul de greu inimioarele lor neiertătoare şi mâhnite.
MULŢIMEA: Îndurare!
EGIST: Da! Îndurare! N-aţi aflat oare că morţii nu ştiu ce-i îndurarea? Durerile lor sunt de neîmpăcat pentru că şi-au încheiat

socotelile cu viaţa. Cu binefaceri vrei, Nicias, să ştergi răul pe care i l-ai pricinuit mamei tale? Ce binefacere ar putea ajunge vreodată până la ea? Sufletul ei este ca vipia amiezii, fără o pală de vânt, nimic nu se clinteşte, nimic nu se schimbă, un uriaş soare descărnat, un soare nemişcat o mistuie în vecii vecilor. Morţii nu mai fiinţează – înţelegeţi aceste cuvinte neîndurătoare? – ei nu mai fiinţează şi de aceea au devenit paznicii incoruptibili ai crimelor voastre.

MULŢIMEA: Îndurare!

EGIST: Îndurare? A, jalnici măscărici, astăzi aveţi spectatori. Simţiţi cum apasă pe chipurile şi mâinile voastre privirile acestor milioane de ochi nemişcaţi şi fără speranţă? Ei ne văd, ne văd, suntem goi în faţa adunării morţilor. Ha! Ha! Ce stângaci sunteţi acum. Vă arde privirea lor invizibilă şi curata, mai neschimbată decât amintirea unei priviri.

MULŢIMEA: Îndurare!

BĂRBAŢII: Iertaţi-ne că trăim, în vreme ce voi aţi murit.

FEMEILE: Îndurare! Suntem înconjurate de chipurile voastre şi de lucrurile care v-au aparţinut, vă purtam un doliu veşnic şi plângem din zori până-n noapte şi din noapte până-n zori. Dar oricât ne străduim, amintirea voastră se destramă şi ne lunecă printre degete; cu fiece zi care trece ea păleşte tot mai mult şi noi suntem tot mai vinovate. Ne părăsiţi, ne părăsiţi, vă scurgeţi din nou că o sângerare şi totuşi, dacă asta poate să ogoiască inimile voastre întărâtate, să ştiţi, o, dragii noştri răposaţi, că ne-aţi distrus viaţa.

BĂRBAŢII: Iertaţi-ne că trăim în vreme ce voi aţi murit.

COPIII: Îndurare! Noi n-am vrut cu tot dinadinsul să ne naştem şi ne e ruşine că creştem. Cu ce-am putut să vă jignim? Uitaţi-vă, de-abia ne tragem sufletul, suntem slabi, galbeni la faţa şi sfrijiţi; nu facem gălăgie, lunecăm fără ca aerul din jurul nostru să tremure măcar. Şi ne e teamă de voi, îngrozitor de teamă.

BĂRBAŢII: Iertaţi-ne că trăim în vreme ce voi îţi murit.

EGIST: Tăcere! Tăcere! Dacă voi vă jeluiţi atât, ce să mai spun eu, regele vostru? Căci caznele mele au început: pământul se cutremură şi văzduhul s-a întunecat; se iveşte cel mai mare dintre morţi, cel pe care l-am ucis cu mâinile mele, Agamemnon.

ORESTE *(trăgându-şi sabia din teacă):* Desfrânatule! Nu-ţi îngădui să foloseşti numele tatălui meu în maimuţărelile tale!

JUPITER *(reţinându-l):* Opreşte-te, tinere, opreşte-te!

EGIST *(întorcându-se):* Cine cutează? *(În rochie albă, Electra a apărut pe treptele templului. Egist o zăreşte.)* Electra!

MULŢIMEA: Electra!

Scena III

Aceiaşi, ELECTRA

EGIST: Electra, răspunde, ce înseamnă veşmintele astea?

ELECTRA: Mi-am pus cea mai frumoasă rochie. Nu-i zi de sărbătoare astăzi?

MARELE PREOT: Vrei să-ţi baţi joc de morţi? E sărbătoarea lor, o ştii prea bine, şi trebuia să vii îmbrăcată în doliu.

ELECTRA: În doliu? Pentru ce în doliu? De morţii mei nu mi-e teamă, iar de ai voştri nu-mi pasă!

EGIST: Adevărat ai vorbit, morţii tăi nu sunt ai noştri. Priviţi-o, în rochia ei albă de târfa, pe nepoata lui Atreu, a lui Atreu care şi-a răpus mişeleşte nepoţii. Nu eşti decât ultimul vlăstar al unui neam blestemat! Te-am îngăduit în palatul meu din milă, dar azi îmi recunosc greşeala, căci în vinele tale curge sângele putred al Atrizilor şi ne-ai molipsi pe toţi, dacă n-aş pune eu rânduială. Mai rabdă puţin, căţea, şi-o să vezi cum ştiu eu să pedepsesc. Au să-ţi secе ochii plângând.

MULŢIMEA: Nelegiuite!

EGIST: Auzi, păcătoase, cum murmură poporul pe care l-ai jignit, auzi numele pe care ţi-l dă? Dacă n-aş fi eu aici, pentru a pune frâu mâniei lui, te-ar sfâşia pe loc.

MULŢIMEA: Nelegiuita!

ELECTRA: Este oare o nelegiuire să fii vesel? De ce nu sunt veseli şi ei? Cine-i împiedică?

EGIST: Râde, şi tatăl ei mort e aici, cu sângele închegat pe obraji…

ELECTRA: Cum îndrăzneşti să vorbeşti de Agamemnon? De unde ştii că nu vine noaptea să-mi vorbească la ureche? De unde ştii că vocea lui răguşită şi spartă nu-mi şopteşte cuvinte de dragoste şi de păreri de rău? E adevărat, râd, întâia oară în viaţa mea râd, sunt fericită. Pretinzi că inima tatălui meu nu se bucură de fericirea mea?

Dacă e aici, dacă îşi vede fiica în rochie albă, fiica pe care voi aţi adus-o în stare de netrebnică robie, dacă vede că ea merge cu fruntea sus şi că nenorocirea nu i-a doborât mândria, sunt sigură că nici nu-i trece prin minte să mă afurisească; ochii îi strălucesc pe chipul lui chinuit, iar buzele însângerate se străduiesc să zâmbească.

TÂNĂRA FEMEIE: Şi dacă-i adevărat ce grăieşte?

VOCI: Ba nu, minte, e nebună. Electra, te rugăm, pleacă, altfel nelegiuirea ta va cădea asupra capetelor noastre.

ELECTRA: De ce vă temeţi oare? Privesc în jurul vostru şi nu văd decât umbrele. Auziţi însă ce-am aflat, un lucru pe care poate că voi nici nu-l ştiţi: în Grecia există oraşe fericite, Oraşe albe şi tihnite care se încălzesc la soare ca nişte şopârle. Chiar în această clipă, sub acest cer, în pieţele Corintului, copiii se joacă. Mamele lor nu cer iertare pentru că i-au i zămislit. Ci îi privesc surâzând şi sunt mândre de ei. O, mame din Argos, înţelegeţi? Mai puteţi înţelege oare mândria unei femei care îşi priveşte copilul şi gândeşte: „Eu sunt aceea care l-am purtat în pântec”?

EGIST: Taci sau te fac să-ţi înghiţi cuvintele!

VOCI ÎN MULŢIME: Da, da! Să tacă. Destul, destul!

ALTE VOCI: Nu, lăsaţi-o să vorbească! Lăsaţi-o să vorbească! Agamemnon o inspiră.

ELECTRA: E vreme frumoasă. Pretutindeni, la şes, oamenii! Înalţă capul şi spun: „E vreme frumoasă!” şi sunt mulţumiţi. Voi, călăi cu voi înşivă, uitaţi oare această umilă mulţumire a ţăranului care merge pe ogorul lui şi spune: „E vreme frumoasă”? Staţi cu mâinile în jos, cu capul plecat, abia! răsuflând. Morţii voştri se lipesc de voi, şi voi aţi rămas stane de piatră, de frică să nu-i îmbrânciţi la cea mai mică mişcare. Ar fi îngrozitor, nu-i aşa, dacă mâinile voastre ar străbate un mic abur jilav, sufletul tatălui său al străbunului vostru? Dar priviţi-mă pe mine: desfac braţele, mă întind ca un om care se trezeşte din somn, îmi ocup locul sub soare, tot locul meu. Oare se prăbuşeşte cerul asupră-mi? Dansez, uite, dansez şi nu simt decât adierea vântului prin păr. Unde sunt morţii? Credeţi că dansează cu mine în tact?

MARELE PREOT: Locuitori ai Argosului, vă spun că această femeie este o nelegiuită. Nenorocire ei şi celor care-i dau ascultare.

ELECTRA: O dragii mei morţi, Ifigenia, soră mai mare, şi Agamemnon, tatăl şi singurul meu rege, ascultaţi-mi ruga. Dacă sunt nelegiuită, dacă jignesc cu ceva duhurile voastre îndurerate, faceţi un

semn, faceţi-mi repede un semn, ca să ştiu. Dar dacă-mi daţi dreptate, dragii mei, atunci tăceţi, vă rog, să nu se clintească nicio frunză, niciun fir de iarbă, niciun zgomot să nu tulbure dansul meu sfânt, căci dansez pentru bucurie, pentru pacea oamenilor, dansez pentru fericire, pentru viaţă. O, morţii mei, vă cer să tăceţi, pentru ca oamenii din jurul meu să ştie că sufletul vostru este alături de mine.

Dansează.

VOCI ÎN MULŢIME: Dansează? Uitaţi-vă la ea, uşoară că o flacără, dansează în soare, ca pânza fluturândă a unui stindard – şi morţii tac!

TÂNĂRA FEMEIE: Uitaţi-vă la înfăţişarea ei plină de extaz, nu, acesta nu-i chipul unei nelegiuite. Ei, Egist, Egist! Nu spui nimic, de ce nu răspunzi?

EGIST: Cine stă de vorbă cu dobitoacele puturoase? Ele trebuie nimicite. Am greşit odinioară când am cruţat-o; dar e o greşeală care se poate îndrepta. Fiţi pe pace, am s-o fac una cu pământul, şi neamul ei va pieri odată cu dânsa.

MULŢIMEA: Ameninţarea nu-i un răspuns, Egist! Altceva n-ai să ne spui?

TÂNĂRA FEMEIE: Dansează, e fericită, şi se pare că morţii o apără. Ah! eşti de jinduit, Electra! Iată, îmi desfac şi eu braţele şi îmi ofer soarelui grumazul!

VOCI ÎN MULŢIME: Morţii tac, Egist, ne-ai minţit!

ORESTE: Draga mea Electra!

JUPITER: La naiba, îi închid eu gura puştoaicei ăsteia. *(Întinde mâna.)* Posidon, caribu, caribu, lulabi.

Lespedea cea mare, care astupa intrarea în peşteră, se rostogoleşte cu zgomot pe treptele templului. Electra se opreşte din dans.

MULŢIMEA: Grozăvie!

Tăcere prelungită.

MARELE PREOT: O, popor mişel şi uşuratic, morţii se răzbună!

Iată că muştele se năpustesc asupra noastră în roiuri dese! Aţi ascultat o voce nelegiuită şi suntem blestemaţi!

MULŢIMEA: N-am făcut nimic, nu-i vina noastră, ea a venit, ea ne-a ademenit cu vorbele ei veninoase. La râu cui vrăjitoarea, la râu! Pe rug!

O BĂTRÂNĂ *(arătând spre tânără femeie):* Şi ăsteia, care-i sorbea cuvintele de parcă ar fi fost miere, smulgeţi-i veşmintele, despuiaţi-o şi biciuiţi-o până la sânge.

Tânăra femeie e înşfăcată, câţiva bărbaţi urcă pe trepte şi se reped la Electra.

EGIST *(care şi-a venit în fire):* Tăcere, câini ce sunteţi. Întoarceţi-vă la locurile voastre şi lăsaţi pedeapsa pe seama mea. (*Pauză.)* Ei? Aţi văzut ce păţesc cei care nu mă ascultă? Vă mai îndoiţi acum de conducătorul vostru? Înapoiaţi-vă acasă, morţii vă însoţesc, vor fi oaspeţii voştri toată ziua şi toată] noaptea. Faceţi-le loc la masa voastră, în culcuşul vostru şi] străduiţi-vă, printr-o purtare vrednică, să-i faceţi să uite de tot ce s-a întâmplat. În ce mă priveşte, cu toate că bănuielile voastre m-au îndurerat, vă iert. Dar tu, Electra…

ELECTRA: Ei, ce? Nu mi-a mers. Data viitoare o s-o scot mai bine la capăt.

EGIST: N-am să-ţi dau prilejul. Legile cetăţii nu-mi îngăduie să pedepsesc în această zi de sărbătoare. Ştiai şi te-ai folosit de asta. Dar nu mai poţi rămâne în cetate, te izgonesc. Vei pleca, desculţă şi fără să iei nimic, cu rochia asta ticăloasă pe trup. Mâine în zori, dacă mai eşti între zidurile oraşului, poruncesc ca oricine te întâlneşte să te ucidă, ca pe o răufăcătoare.

Iese, urmat de străji. Mulţimea trece prin faţa Electrei, ameninţând-o cu pumnul.

JUPITER *(către Oreste):* Ei, stăpâne? Te-ai lămurit? Iată, dacă nu mă înşel, o istorioară morală: cei răi au fost pedepsiţi şi cei buni au fost răsplătiţi. *(Arătând-o pe Electra.)* Femeia asta…

ORESTE: Femeia asta e sora mea! Pleacă, vreau să-i vorbesc.

JUPITER *(îl priveşte o clipă, apoi înalţă din umeri):* Cum doreşti!

Iese, urmat de Pedagog.

Scena IV

ELECTRA, pe treptele templului, ORESTE

ORESTE: Electra!

ELECTRA *(înalţă capul şi-l priveşte):* Ah, tu erai, Fileb?

ORESTE: Electra, nu poţi să mai rămâi în oraşul acesta. Eşti în primejdie.

ELECTRA: În primejdie? A, adevărat! Ai văzut cum am dat greş? E niţeluş şi din vina ta, ştii, dar nu-ţi port pică.

ORESTE: Dar ce-am făcut?

ELECTRA: M-ai înşelat. *(Coboară spre el.)* Lasă-mă să-ţi privesc chipul. Da, m-am lăsat amăgită de ochii tăi.

ORESTE: Timpul ne goneşte din urmă, Electra. Ascultă: o să fugim împreună. Cineva o să-mi facă rost de nişte cai, te iau în şa.

ELECTRA: Nu.

ORESTE: Nu vrei să fugi cu mine?

ELECTRA: Nu vreau să fug.

ORESTE: Te duc în Corint.

ELECTRA *(râzând):* Corint… Vezi, n-o faci înadins, dar iar mă înşeli. Ce să caut eu la Corint? Trebuie să fii cuminte. Ieri încă mai aveam dorinţe atât de modeste: când dădeam la masă, cu ochii plecaţi, priveam printre gene la perechea regală, la frumoasa bătrână cu chipul mort, la el, gras şi gălbejit, cu gura fără vlagă şi barba neagră, care se întinde de la o ureche la cealaltă, ca un regiment de păianjeni, şi voiam să văd într-o zi un fum, un fum mic şi drept, că răsuflarea într-o dimineaţă friguroasă, care să se înalţe din pântecele lor despicate. Asta era tot ce doream, Fileb, ţi-o jur. Ce vrei, nu ştiu, dar nu trebuie să te cred: n-ai ochi smeriţi. Ştii ce credeam înainte de-a te cunoaşte? Că înţeleptul nu-şi poate dori nimic altceva de la viaţă decât să se răzbune într-o zi pentru răul ce i s-a făcut.

ORESTE: Electra, dacă vii cu mine, ai să vezi că-ţi poţi dori multe altele, fără să încetezi de-a fi înţeleaptă.

ELECTRA: Nu mai vreau să te ascult, mi-ai făcut mult rău. Ali venit cu ochii tăi flămânzi, pe un chip blând de fată şi m-au făcut să-mi

uit ura; am desfăcut pumnii şi am lăsat să-mi cadă la picioare singura mea comoară. Am vrut să cred că; pot să-i vindec pe cei de-aici prin cuvinte. Ai văzut ce s-a întâmplat: oamenii îşi iubesc suferinţa, au nevoie de o rană familiară, pe care o întreţin cu grijă, zgândărind-o cu unghiile lor murdare. Trebuie vindecaţi cu de-a sila, căci suferinţa nu poate fi biruită decât printr-o altă suferinţa. Rămas bun Fileb, du-te, lasă-mă visurilor mele rele.

ORESTE: Te vor ucide.

ELECTRA: Există un sanctuar aici, templul lui Apolo; uneori se refugiază în el criminalii, şi atâta vreme cât rămân acolo nimeni nu se poate atinge nici măcar de un fir de păr din capul lor. Am să mă ascund şi eu acolo.

ORESTE: De ce nu vrei să primeşti ajutorul meu?

ELECTRA: Nu tu eşti cel care mă va ajuta. Altcineva va veni să mă izbăvească. *(Pauză.)* Fratele meu n-a murit, ştiu asta. Îl aştept.

ORESTE: Şi dacă nu vine?

ELECTRA: O să vină, nu se poate să nu vină. E din neamul nostru, înţelegi; poartă în sângele lui crimă şi nenorocirea, ca şi mine. Trebuie să fie un ostaş înalt, cu ochii mari şi roşii, că ai tatălui nostru, clocotind mereu de mânie; pătimeşte şi s-a încurcat în propriu-i destin, aşa cum caii cu pântecele spintecate îşi încurcă picioarele în maţe; iar acum, orice mişcare ar face, trebuie să-şi smulgă măruntaiele. O să vină, sunt sigură că oraşul ăsta îl atrage, pentru că aici poate să facă cel mai mult rău, aici poate să-şi facă lui însuşi cel mai mare rău. O să vină, cu capul plecat, suferind şi trepidând. Mi-e teamă de el: în fiecare noapte îl visez şi mă trezesc ţipând. Dar îl aştept şi îl iubesc, trebuie să rămân aici, ca să-i călăuzesc mânia – căci mie nu-mi lipseşte mintea – să-i arăt cu degetul pe vinovaţi şi să-i spun: „Izbeşte, Oreste: iată-i!”

ORESTE: Şi dacă nu arată aşa cum ţi-l închipui tu?

ELECTRA: Cum vrei să arate fiul lui Agamemnon şi al Clitemnestrei?

ORESTE: Dacă i-ar fi lehamite de atâta sânge, deoarece a crescut într-un oraş fericit?

ELECTRA: Atunci l-aş scuipa în obraz şi i-aş spune: „Du-te, câine, du-te la femei, căci nu eşti decât o femeie. Dar îţi faci prost socotelile: eşti nepotul lui Atreu şi n-o să scapi de ursita Atrizilor. N-ai decât să alegi ruşinea în locul crimei. Dar ursita va veni să te caute în pat: mai întâi vei avea parte de ruşine şi apoi vei făptui şi crimă, în ciuda voinţei

tale!”

ORESTE: Electra, eu sunt Oreste.

ELECTRA *(strigând):* Minţi!

ORESTE: Ţi-o jur pe umbră tatălui meu, Agamemnon: eu sunt Oreste. *(Pauză.)* Ei? Ce mai aştepţi! De ce nu mă scuipi în obraz?

ELECTRA: Cum aş putea? *(îl priveşte.)* Fruntea această frumoasă este fruntea fratelui meu. Ochii aceştia strălucitori sunt ochii fratelui meu. Oreste… Ah! mai bine ai fi rămas Fileb şi fratele meu ar fi murit. *(Sfioasă.)* E adevărat că ai trăit în Corint?

ORESTE: Nu. M-au crescut nişte atenieni.

ELECTRA: Ce tânăr pari! Te-ai luptat vreodată? Te-ai folosit vreodată de sabia pe care o porţi la şold?

ORESTE: Niciodată.

ELECTRA: Pe vremea când încă nu te cunoşteam, mă simţeam mai puţin singură, îl aşteptam pe celălalt. Nu mă gândeam decât la puterea lui, niciodată la slăbiciunea mea. Şi acum, iată-te: tu eşti Oreste. Te privesc şi văd că suntem doi orfani. *(Pauză.)* Dar ştii, te iubesc. Mai mult decât l-aş fi iubit pe el.

ORESTE: Dacă mă iubeşti, vino. Să fugim împreună.

ELECTRA: Să fugim? Cu tine? Nu. Aici se hotărăşte soarta Atrizilor, iar eu sunt Atridă. Nu-ţi cer nimic. Nu vreau să mai i cer nimic de la Fileb. Dar eu rămân aici.

Jupiter apare în fundul scenei şi se ascunde ca să-i asculte.

ORESTE: Electra, sunt Oreste… fratele tău. Şi eu sunt Atrid, şi locul tău e alături de mine.

ELECTRA: Nu. Tu nu eşti fratele meu şi eu nu te cunosc. Oreste a murit, cu atât mai bine pentru el; de acum înainte voi cinşti umbra lui, împreună cu cele ale tatălui şi surorii mele. Dar tu, tu care vii să ceri numele de Atrid, cine eşti tu ca să te; socoteşti de-ai noştri? Ţi-ai petrecut oare viaţa la umbra unei crime? Cu siguranţă că ai fost un copil cuminte, cu o înfăţişare blândă şi gânditoare, mândria tatălui tău adoptiv, un copil bine spălat, cu ochii strălucind de încredere. Aveai încredere în oameni pentru că-ţi zâmbeau, aveai încredere în mese, în pături, în treptele scărilor, pentru că sunt slujitorii credincioşi ai omului, aveai încredere în viaţă pentru că erai bogat şi aveai multe jucării; cu siguranţă că uneori îţi spuneau că lumea nu e chiar atât de rău făurită şi că e o plăcere te cufunzi în ea, ca într-o baie bună şi călduţă, oftând de mulţumire. Eu, la şase ani eram slujnică şi nu aveam

încredere în nimic. *(Pauză.)* Pleacă, suflet neprihănit. N-am ce face cu sufletele neprihănite; de un complice aveam eu nevoie.

ORESTE: Crezi c-o să te las singură? După ce ţi-ai pierdut ultima ta speranţă ce mai cauţi aici?

ELECTRA: Mă priveşte. Rămas bun, Fileb!

ORESTE: Mă goneşti? *(Face câţiva paşi şi se opreşte.)* Ce vină am eu că nu semăn cu soldăţoiul ăla furios pe care-l aşteptai? L-ai fi luat de mână şi i-ai fi spus: „Izbeşte!" Mie nu mi-ai cerut nimic. Cine sunt eu, Doamne, că până şi propria mea soră mă alungă, fără să mă fi pus la încercare?

ELECTRA: Ah! Fileb, n-aş fi în stare să încarc cu o asemenea povară inima ta fără ură.

ORESTE *(copleşit):* Bine zici, fără ură. Şi fără dragoste. Pe tine te-aş fi putut iubi. Aş fi putut… Dar ca să iubeşti, ca să urăşti, trebuie să te dărui. Ce minunat e omul cu sânge fierbinte, bine înfipt în mijlocul averilor sale, care într-o bună zi se dăruieşte dragostei, urii, şi care odată cu el îţi dă pământul, casă, amintirile! Cine sunt eu şi ce am eu de dat? Abia dacă exist: din toate stafiile care vagabondează azi prin oraş, niciuna nu e mai stafie decât mine. Am cunoscut iubiri fantomatice, şovăielnice şi risipite ca fumul, dar nu cunosc pasiunile dense ale celor vii. *(Pauză.)* Ruşine! M-am înapoiat în oraşul meu de baştină şi sora mea nu vrea să mă recunoască. Unde să mă duc acum? Prin ce cetate să hălăduiesc?

ELECTRA: Nu există niciuna în care să te aştepte o fată cu chip frumos?

ORESTE: Nu mă aşteaptă nimeni. Umblu din oraş în oraş, străin celorlalţi şi mie însumi, şi în urma mea oraşele se închid ca o apă stătătoare. Dacă plec din Argos, ce va rămâne din trecerea i mea pe aici, în afară de amară dezamăgire din sufletul tău?

ELECTRA: Mi-ai vorbit despre oraşe fericite…

ORESTE: Puţin îmi pasă de fericire. Vreau amintirile mele, pământul meu în rândul celor din Argos. *(Tăcere.)* Electra, nu plec de aici.

ELECTRA: Fileb, te implor, pleacă, mi-e milă de tine, pleacă, dacă-ţi sunt dragă; aici n-o să ai parte decât de rău, şi neprihănirea ta îmi va da peste cap toate planurile. ORESTE: Nu plec.

ELECTRA: Şi crezi că te voi lăsa aşa, în stânjenitoarea ta nevinovăţie, jude aspru şi mut al faptelor mele? De ce te încăpăţânezi?

Aici nu te vrea nimeni.

ORESTE: E singura posibilitatea care-mi mai rămâne. Electra, n-ai dreptul să mi-o refuzi, înţelege-mă: vreau să fiu un om de undeva, un om printre oameni. Uite, un sclav care trece, trudit şi ursuz, ducând o povară grea, târându-şi piciorul şi uitându-se în jos, numai în jos, ca să nu se poticnească, este în oraşul lui, ca o frunză în frunziş, ca un copac în pădure, Argosul e în jurul lui, greu şi cald, plin de el însuşi. Vreau să fiu un astfel de sclav, Electra, vreau să trag oraşul peste mine şi să mă înfăşor în el ca într-o pătură. Nu plec.

ELECTRA: Chiar de-ai rămâne o sută de ani printre noi, nu vei fi niciodată decât un străin, mai singur decât pe drumul mare. Oamenii te vor privi chiorâş, printre gene, şi ori de câteorii vei trece pe lângă ei, vor coborî glasul.

ORESTE: E oare atât de greu să vă fiu de folos? Braţul meu poate apăra oraşul, şi am aur cu care să-i ajut pe cei nevoiaşi.

ELECTRA: Nu ducem lipsă nici de căpitani, nici de suflete cucernice care să facă bine.

ORESTE: Atunci…

Face câţiva paşi cu capul plecat. Jupiter apare şi îl priveşte, frecându-şi mâinile.

ORESTE *(înălţând capul):* Dacă măcar aş vedea limpede. Ah! Zeus, rege al cerului, arareori m-am îndreptat către tine şi nu mi-ai fost prielnic, dar martor mi-eşti că n-am dorit niciodată decât Binele. Acum am ostenit, nu mai deosebesc Binele de Rău şi am nevoie să mi se arate drumul. Zeus, trebuie oare neapărat ca un fiu de rege, alungat din oraşul în care s-a născut, să se resemneze ca un sfânt cu surghiunul şi să plece, cu capul în jos, ca un câine bătut? Asta e voia ta? Nu-mi vine să cred. Şi totuşi… totuşi ai oprit vărsarea de sânge… Ah! dar cine vorbeşte de vărsare de sânge, nu mai ştiu ce spun… Te implor, Zeus: dacă legile pe care mi le impui tu sunt resemnarea şi mârşava umilinţă, dovedeşte-mi voinţa ta printr-un semn, pentru că nu mai văd deloc limpede.

JUPITER *(lui însuşi):* Cum să nu, la dispoziţia ta! Abraxas, Abraxas, te-te!

Lumina ţâşneşte în jurul pietrei.

ELECTRA *(izbucnind în râs):* Ha! Ha! Astăzi plouă cu minuni! Vezi, cucernice Fileb, iată cu ce te alegi când ceri sfatul zeilor! *(Pufneşte într-un râs nestăpânit.)* Ce tânăr cumsecade… cucernicul Fileb: „Dă-mi un semn, Zeus, dă-mi un semn!" Şi iată că ţâşneşte lumină în jurul pietrei sfinţite. Pleacă! În Corint! În Corint! Pleacă!

ORESTE *(privind piatra):* Atunci… asta înseamnă Binele? *(Pauză, în care timp priveşte mai departe piatra.)* Să pleci pe furiş. Cât mai pe furiş. Să spui mereu „Iertaţi-mă" şi „Mulţumesc"… asta e? (*Pauză; continuă să privească piatra.)* Binele. Binele *lor… (Pauză.)* Electra!

ELECTRA: Pleacă, pleacă. N-o dezamăgi pe dădaca asta înţeleaptă, care se pleacă asupra ta din înaltul Olimpului. *(Se opreşte, uimită.)* Ce-i cu tine?

ORESTE *(cu vocea schimbată):* Mai e şi un alt drum.

ELECTRA *(speriată):* Nu face pe neascultătorul, Fileb. Ai cerut poruncile zeilor: acum le cunoşti.

ORESTE: Porunci?… A, da… Vrei să spui: lumina de acolo, din jurul pietroiului? Nu-i pentru mine, lumina aia; şi nimeni nu mai poate să-mi dea acum porunci.

ELECTRA: Nu înţeleg ce vrei să spui.

ORESTE: Ce departe eşti de mine şi aşa, dintr-odată… cum s-au schimbat toate, în jurul meu era ceva viu şi cald. Ceva care adineauri a murit. Ce goale sunt toate… Ah! ce gol uriaş, cât vezi cu ochii… *(Face câţiva paşi.)* Se lasă noaptea… S-a făcut frig, nu ţi se pare şi ţie?… Dar ce… ce-o fi murit oare?

ELECTRA: Fileb…

ORESTE: Îţi spun că mai e şi un alt drum… drumul meu. Nu-l vezi? Porneşte de aici şi coboară spre oraş. Trebuie să cobor, înţelegi, să cobor până la voi, sunteţi în fundul unei văgăuni, tocmai la fund… (*Înaintează spre Electra.)* Electra, tu eşti sora mea şi oraşul ăsta e oraşul *meu.* Sora *mea!*

O ia de braţ.

ELECTRA: Lasă-mă! Mă doare, mi-e frică, şi eu nu sunt a ta.

ORESTE: Ştiu. Încă nu eşti a mea, sunt prea uşor. Trebuie să atârn de mine o fărădelege grea, care să mă tragă în jos, până în fundul Argosului.

ELECTRA: Ce ai de gând să faci?

ORESTE: Aşteaptă. Lasă-mă să-mi iau rămas bun de la acea uşurinţă neîntinată pe care am avut-o. Lasă-mă să-mi iau rămas bun de la tinereţea mea. Sunt seri, seri în Corint sau în Atena, pline de cântece şi de miresme care nu vor mai fi ale mele niciodată. Şi dimineţi pline de speranţă… Ei, rămas bun, rămas bun! *(Se apropie de Electra.)* Hai, Electra, priveşte oraşul nostru. E acolo, roşu sub lumina soarelui, zumzăind de oameni şi muşte, în amorţeala unei după-amiezi de vară: mă respinge din toate zidurile lui, din toate i acoperişurile lui, din toate porţile lui ferecate. Şi totuşi poate fi cucerit, simt asta de azi-dimineaţă. Şi tu, Electra, şi tu poţi fi cucerită. Vă voi cuceri. Mă voi preface în secure şi voii crăpa în două zidurile astea încăpăţânate, voi spinteca pântecele acestor case bigote, prin rănile lor deschise vor duhni mirosuri de crăpelniţă şi de tămâie; mă voi preface în topor şi mă voi înfige în inima oraşului, aşa cum se înfige toporul în inima unui stejar.

ELECTRA: Ce mult te-ai schimbat: ochii nu-ţi mai strălucesc, sunt stinşi şi întunecaţi. Vai! Erai atât de blând, Fileb. Şi iată, îmi vorbeşti aşa cum îmi vorbea în vis celălalt.

ORESTE: Ascultă, să zicem că iau asupră-mi toate crimele acestor oameni, care tremură în încăperi întunecoase, înconjuraţi de scumpii lor răposaţi. Şi dacă vreau să merit porecla de „hoţ de remuşcări" şi să-mi însuşesc toate mustrările lor de cuget: pe cele ale femeii care şi-a înşelat bărbatul, pe cele ale neguţătorului care şi-a lăsat mama să moară, pe cele ale cămătarului care şi-a jecmănit până la moarte datornicii? Ia spune, în ziua în care voi fi hăituit de remuşcări mai numeroase decât muştele Argosului, de toate remuşcările oraşului, nu-mi voi fi câştigat oare atunci dreptul de-a trăi printre voi? Nu voi fi oare ca la mine acasă, între zidurile voastre însângerate, aşa cum măcelarul cu şorţ roşu e la el acasă în dugheană lui, printre vitele sângerânde pe care abia le-a jupuit?

ELECTRA: Vrei să ispăşeşti pentru noi?

ORESTE: Să ispăşesc? Am spus numai că vreau să iau asupră-mi remuşcările voastre, dar n-am spus ce voi face cu orătăniile astea zgomotoase: poate că le voi suci gâtul.

ELECTRA: Şi cum ai putea să te încarci cu relele noastre?

ORESTE: Singurul lucru pe care-l doriţi e să vă descotorosiţi de ele. Numai regele şi regina le ţin cu de-a sila în sufletele voastre.

ELECTRA: Fileb, regele şi regina…!

ORESTE: Zeii mi-s martori că nu voiam să vărs sângele lor.

Tăcere îndelungată.

ELECTRA: Eşti prea tânăr, prea slab…

ORESTE: Acum dai înapoi? Ascunde-mă în palat, condu-mă deseară până la patul regal şi vei vedea dacă sunt prea slab.

ELECTRA: Oreste!

ORESTE: Electra! Mi-ai spus pentru prima oară Oreste.

ELECTRA: Da. Eşti cu adevărat tu. Eşti Oreste. Nu te recunosc pentru că nu mă aşteptam să fii aşa. Dar gustul acesta amar în gură, gustul acesta de arşiţă, l-am simţit de o mie de ori în visele mele şi îl recunosc. Ai venit aşadar, Oreste, şi ai luat hotărârea, şi iată-mă că în visele mele, în pragul unei fapte ce nu mai suferă îndreptare, şi mi-e teamă – ca în vis. O, clipă atât de aşteptată şi atât de temută! Acum clipele se vor înlănţui ca roţile unei maşinării, şi nu vom mai avea tihnă până când nu vom zăcea amândoi pe spate, cu chipurile asemenea dudelor zdrobite. Cât sânge! Şi tu vei fi cel care îl vei vărsa, tu, care aveai ochii atât de blânzi. Vai, nu voi mai vedea niciodată blândeţea aceea, nu-l voi mai vedea niciodată pe Fileb. Oreste, eşti fratele meu mai mare şi capul familiei noastre, ia-mă în braţe, ocroteşte-mă, căci mergem în întâmpinarea unor crâncene suferinţe.

ORESTE: Vine cineva!

Oreste o strânge în braţe. Jupiter iese din ascunzătoarea lui şi pleacă pe furiş.

CORTINA

TABLOUL II

În palat, în sala tronului. O statuie a lui Jupiter, cumplită şi însângerată. Se lasă seara.

Scena I

ELECTRA *intră cea dintâi şi-i face semn lui* ORESTE *să intre. Ia sabia în mană.*

ELECTRA: Stat soldaţii care-ţi fac rondul. Urmează-mă ascundem aici.

Se ascund în spatele tronului.

Scena II

Aceiaşi *(ascunşi),* DOI SOLDAŢI

PRIMUL SOLDAT: Nu ştiu ce-i cu muştele azi; au înnebunit.

AL DOILEA SOLDAT: Sunt morţii şi se bucură. Nici nu mai îndrăznesc să casc, de frică să nu-mi intre pe gură şi să joace pe urmă tontoroiul în gâtlejul meu. *(Electra se arată o clipă, apoi se ascunde.)* I-auzi, a trosnit ceva.

PRIMUL SOLDAT: E Agamemnon, se aşază pe tron.

AL DOILEA SOLDAT: Şi bucile lui mari fac să trosnească scândurile scaunului? Cu neputinţă, prietene, morţii nu trag la cântar.

PRIMUL SOLDAT: Numai sărăntocii nu trag la cântar. Dar el, înainte de-a fi un mort regal, a fost un rege căruia-i plăcea să trăiască bine şi care cântărea, una peste alta, vreo sută douăzeci şi cinci de kile. Mira-m-aş să nu-i mai fi rămas câteva ocale.

AL DOILEA SOLDAT: Atunci… crezi că-i aici?

PRIMUL SOLDAT: Unde vrei să fie? Eu, dacă aş fi un rege mort şi aş căpăta în fiecare an o învoire de douăzeci şi patru de ore, aş veni să mă aşez pe tronul meu şi mi-aş trece ziua cu amintirile frumoase de odinioară, fără să fac rău nimănui.

AL DOILEA SOLDAT: Spui asta pentru că trăieşti. Dar dacă ai fi mort, ai avea tot atâtea păcate ca şi ceilalţi. *(Primul soldat îi dă o palmă.)* Hei! Hei!

PRIMUL SOLDAT: E spre binele tău, uită-te, am ucis şapte dintr-o lovitură, un roi întreg.

AL DOILEA SOLDAT: De morţi?

PRIMUL SOLDAT: Nu, de muşte. Mi-s mâinile pline de sânge. *(Se şterge de nădragi.)* Muşte scârboase.

AL DOILEA SOLDAT: Dare-ar să se nască toate moarte, îi vezi pe toţi morţii ăştia care sunt aici? Nu spun nici pâs, se poartă] în aşa fel ca să nu tulbure pe nimeni. La fel ar fi şi muştele l dac-ar crăpa.

PRIMUL SOLDAT: Taci din gură! Dacă după toate alea aş mai crede că sunt pe-aici şi stafii de muşte…

AL DOILEA SOLDAT: De ce nu?

PRIMUL SOLDAT: Nu-ţi dai seama? Gângăniile astea crapă cu milioanele, în fiecare zi. Dacă li s-ar da drumul în oraş tuturor celor care au murit din vara trecută, în jurul nostru apoi câte trei sute şaizeci şi cinci de muşte moarte pentru fiecare muscă vie. Ptiu, văzduhul ar fi înţesat de muşte, ai mânca muşte, ai respira muşte; muştele ar coborî că o scursură vâscoasa în plămânii şi-n maţele noastre… Cine ştie, i poate că de-ăia plutesc aici mirosuri atât de ciudate.

AL DOILEA SOLDAT: Aş! Într-o sală ca asta, de o mie de picioare pătrate, sunt de ajuns câteva leşuri omeneşti ca s-o împută. Se zice că morţilor noştri le miroase urât gura.

PRIMUL SOLDAT: Ascultă! Oamenii ăştia se chinuie…

AL DOILEA SOLDAT: Îţi spun eu că e ceva: trosneşte podeaua.

Se duc să se uite în spatele tronului prin dreapta; *Oreste şi Electra ies prin stânga, trec prin faţa treptelor tronului şi revin în ascunzătoarea lor prin dreapta, în clipa în care soldaţii ies prin stânga.*

PRIMUL SOLDAT: Vezi bine că nu-i nimeni. Dacă-ţi spun că-i Agamemnon, fir-ar el să fie! Pesemne că s-a aşezat pe pernele astea: drept ca un băţ şi se uită la noi: tot n-are ce face decât să se uite la noi.

AL DOILEA SOLDAT: Atunci mai bine să stăm smirnă, chiar dacă ne gâdila muştele pe la nas.

PRIMUL SOLDAT: Mai bine-aş fi la cazarmă, să joc zaruri. Acolo, morţii care se întorc sunt de-ai noştri, nişte pârliţi de soldaţi ca şi noi. Dar când mă gândesc că răposatul rege e aici şi numără nasturii care-mi lipsesc de la tunică, mă simt nu ştiu cum, ca atunci când ne face inspecţie generalul.

Intră Egist, Clitemnestra, slujitori, ducând lămpi.

EGIST: Să fim lăsaţi singuri.

Scena III

EGIST, CLITEMNESTRA, ORESTE *şi*
ELECTRA *(ascunşi)*

CLITEMNESTRA: Ce-i cu tine?

EGIST: Ai văzut? Dacă nu i-aş fi înspăimântat, s-ar fi lepădat cât ai clipi de mustrările lor de cuget.

CLITEMNESTRA: Numai asta te neliniştește? Vei şti întotdeauna să le sugrumi îndrăzneala, ori de câte ori vei găsi de cuviinţă.

EGIST: Se poate. Mă pricep chiar prea bine la asemenea caraghioslâcuri. *(Pauză.)* Îmi pare rău c-a trebuit s-o pedepsesc pe Electra.

CLITEMNESTRA: Pentru c-am zămislit-o eu? Aşa ţi-a fost voia, şi pentru mine tot ce faci e bine.

EGIST: Nu pentru tine îmi pare rău, femeie.

CLITEMNESTRA: Atunci pentru ce? Electra nu ţi-era dragă.

EGIST: Am obosit. De cincisprezece ani ţin atârnată de degetele mele remuşcarea unui popor întreg. De cincisprezece ani mă îmbrac ca o sperietoare: toate veşmintele astea negre au ajuns să-mi păteze sufletul.

CLITEMNESTRA: Dar eu însămi, stăpâne…

EGIST: Ştiu, femeie, ştiu: o să-mi vorbeşti de remuşcările tale. Să ştii că te pizmuiesc pentru ele, îţi umplu viaţa. Eu nu am mustrări de cuget, dar nimeni din Argos nu-i atât de trist ca mine.

CLITEMNESTRA: Dragul meu stăpân…

Se apropie de el.

EGIST: Lasă-mă, târfo! Nu ţi-e ruşine, sub ochii lui?

CLITEMNESTRA: Sub ochii lui? Dar cine ne vede?

EGIST: Păi, regele. Azi-dimineaţă au fost sloboziţi morţii.

CLITEMNESTRA: Stăpâne, te rog… Morţii sunt îngropaţi şi n-au să ne stânjenească cu una, cu două. Ai uitat că tu însuţi ai născocit poveştile astea pentru popor? EGIST: Ai dreptate, femeie. Ei, vezi cât sunt de ostenit? Lasă-mă, vreau să mă reculeg.

Clitemnestra iese.

Scena IV

EGIST, ORESTE *şi* ELECTRA *(ascunşi)*

EGIST: Aşa arată regie de care aveai nevoie în Argos, Jupiter? Umblu încolo şi încoace, ştiu să strig cu glas puternic, îmi plimb pretutindeni măreaţa şi înspăimântătoarea mea făptură, iar cei ce mă văd se simt vinovaţi până-n măduva oaselor. Dar sunt o coajă goală: o fiară mi-a mâncat miezul, fără ca eu să-mi dau seama. Acum privesc în mine însumi şi văd că sunt mai mort decât Agamemnon. Am spus că sunt trist? Am minţit. Puştiul nu e nici trist, nici vesel, nemărginita nimicnicie de nisip sub nimicnicia limpede a cerului e înfiorătoare! Ah! Mi-aş da regatul ca să pot vărsa o lacrimă!

Intră Jupiter.

Scena V

Aceiaşi, JUPITER

JUPITER: De ce te plângi? Eşti un rege ca toţi regii.
EGIST: Cine eşti tu? Ce cauţi aici?
JUPITER: Nu mă recunoşti?
EGIST: Pleacă de-aici sau pun străjile să te snopească în bătăi.
JUPITER: Nu mă recunoşti? Şi totuşi m-ai văzut, în vis. E drept că aveam o înfăţişare mai cruntă. *(Tunete, fulgere, Jupiter ia un aer crunt.)* Dar aşa?
EGIST: Jupiter!
JUPITER: În sfârşit! *(Redevine surâzător, se apropie de statuie.)* Ăsta sunt eu? Aşa mă văd cei din Argos când se roagă? Pe legea mea, rareori îi e dat unui zeu să-şi privească chipul faţă în faţă. *(Pauză.)* Ce urât sunt! Se vede că nu prea mă iubesc.
EGIST: Se tem de tine.
JUPITER: Minunat! Cu dragostea lor n-am ce face. Tu mă iubeşti?

EGIST: Ce vrei de la mine? N-am plătit de-ajuns?

JUPITER: Niciodată nu-i de-ajuns!

EGIST: Muncesc de mă rup.

JUPITER: Nu exagera! Arăţi destul de bine, eşti gras. De altfel nu-ţi fac vreo vină dintr-asta. E o grăsime bună, regească, galbenă ca seul de lumânare, e nevoie de ea. Eşti făcut să mai trăieşti încă douăzeci de ani!

EGIST: Încă douăzeci de ani!

JUPITER: Ai vrea să mori?

EGIST: Da.

JUPITER: Dacă ar veni cineva aici cu sabia trasă, ţi-ai întinde pieptul spre această sabie?

EGIST: Nu ştiu.

JUPITER: Ascultă-mă cu luare-aminte: dacă te laşi căsăpit ca un viţel, vei căpăta o pedeapsă care să fie pildă pentru toţi: vei rămâne în vecii vecilor rege în Tartar. Asta am venit să-ţi spun.

EGIST: Umblă cineva să mă ucidă?

JUPITER: Aşa se pare.

EGIST: Electra?

JUPITER: Şi altcineva.

EGIST: Cine?

JUPITER: Creşte.

EGIST: A! *(Pauză.)* Ei, aşa cere rânduiala, ce pot să fac?

JUPITER: „Ce pot să fac?" *(Schimbând tonul.)* Porunceşte pe data să fie prins un tânăr străin care-şi zice Fileb. Să fie aruncat, împreună cu Electra, într-un fund de temniţă – şi-ţi dau voie să-i uiţi acolo. Ei, ce mai aştepţi? Cheamă-ţi străjile.

EGIST: Nu.

JUPITER: Îmi faci hatârul să-mi spui pe ce temeiuri nu vrei?

EGIST: Am obosit.

JUPITER: De ce te uiţi în jos? Întoarce-ţi spre mine ochii tăi mari şi însângeraţi. Aşa, aşa! Eşti nobil şi prost ca un cal. Dar împotrivirea ta nu e din cele care mă supără: e sarea, care peste puţin va face şi mai gustoasă supunerea ta. Căci ştiu că; în cele din urmă îmi vei da ascultare.

EGIST: Ţi-am spus că nu mai vreau să iau parte la împlinirea planurilor tale. Şi aşa am făcut prea multe.

JUPITER: Curaj! Îndură! Îndură! A, ce poftă mi-e de suflete ca al

tău. Ochi-ţi aruncă fulgere, strângi pumnii şi azvârli în faţă lui Jupiter refuzul tău. Şi totuşi, cap sec, căluţ rău ce eşti, inima ta mi-a spus de mult da. Lasă, ai să mă asculţi. Crezi, că plec din Olimp fără rost? Am vrut să te previn de această crimă, pentru că dorinţa mea e s-o împiedic.

EGIST: Să mă previi!... Ce ciudat.

JUPITER: Dimpotrivă, nimic mai firesc: vreau să îndepărtez primejdia de tine.

EGIST: Cine te-a rugat? Pe Agamemnon l-ai prevenit oare? Şi totuşi el voia să trăiască.

JUPITER: O, fire nerecunoscătoare, o, caracter nefericit: îţi dovedesc că mi-eşti mai drag decât Agamemnon şi tu te plângi.

EGIST: Mai drag decât Agamemnon? Eu? Oreste ţi-e drag. Ai îngăduit să mă pierd, m-ai lăsat să alerg drept spre baia regelui, cu securea în mina – şi fără îndoială că, acolo sus, îţi lingeai buzele, gândindu-te cât de gustoasă e inima păcătosului. Astăzi însă îl ocroteşti pe Oreste de el însuşi – iar pe mine, după ce m-ai împins să-l omor pe părinte, mă alegi să opresc braţul fiului. Eu nu eram vrednic decât să ajung un ucigaş. Dar el, mă rog, cu el ai alte planuri.

JUPITER: Ce gelozie ciudată. Fii pe pace: nu-l iubesc mai mult decât pe tine. Nu iubesc pe nimeni.

EGIST: Priveşte atunci ce-ai făcut din mine, zeu nedrept. Şi răspunde: dacă împiedici astăzi crima pe care-o pregăteşte Oreste, pentru ce-ai îngăduit-o pe a mea?

JUPITER: Nu toate crimele îmi displac în aceeaşi măsură. Egist, suntem între noi, regii, şi am să-ţi vorbesc pe şleau: cea dintâi crimă eu am săvârşit-o, făcându-i pe oameni muritori. După aceea, ce mai puteaţi face voi, ucigaşii? Să pricinuiţi moartea victimelor voastre? O purtau în ele, voi nu făceaţi decât cel mult să-i grăbiţi puţin împlinirea. Ştii ce s-ar fi întâmplat cu Agamemnon dacă nu l-ai fi omorât tu? Peste trei luni ar fi murit de dambla, la pieptul unei frumoase sclave. Dar crima ta mi-era de folos.

EGIST: Ţi-era de folos? Eu o ispăşesc de cincisprezece ani şi ţie ţi-era de folos? Nenorocire!

JUPITER: Ei, ce? Mi-e de folos tocmai pentru c-o ispăşeşti; îmi plac crimele care rentează. Mi-a plăcut crima ta pentru c-a fost un omor orb şi surd, necunoscându-se pe sine însuşi, antic, mai asemănător cu un prăpăd decât cu o faptă omenească. Nicio clipă nu

m-ai înfruntat: ai lovit mânat de furie şi teamă; şi pe urmă, după ce ţi-a trecut fierbinţeala, ai privit fapta ta cu groază şi n-ai vrut s-o recunoşti. Ce mult am câştigat eu totuşi dintr-asta! Pentru un singur om mort, douăzeci de mii de alţi oameni cufundaţi în căinţă, acesta e bilanţul. N-am făcut o afacere proastă.

EGIST: Văd eu ce ascunde toată vorbăria asta: Oreste nu va avea remuşcări.

JUPITER: Nici urmă de ele. În clipa de faţă, îşi întocmeşte planurile grijuliu, cu judecată limpede, cumpătat. Ce să fac cu o crimă fără remuşcări, cu o crimă obraznică, o crimă paşnică, uşoară că fumul în sufletul ucigaşului? Am să împiedic aşa ceva! A, nu pot să sufăr crimele tinerei generaţii: sunt nerecunoscătoare şi sterpe că neghina. Tânărul ăsta blând o să te omoare ca pe un pui de găină şi-o să plece, cu mâinile roşii şi cugetul curat; în locul tău, m-aş simţi umilit. Hai, cheamă-ţi străjile.

EGIST: Ţi-am spus că nu. Prea îţi displace crimă care se pregăteşte ca mie să nu-mi placă.

JUPITER *(schimbând tonul):* Egist, eşti rege şi mă adresez conştiinţei tale de rege; căci îţi place să domneşti.

EGIST: Ei, şi?

JUPITER: Mă urăşti, dar suntem înrudiţi. Eu te-am croit după chipul meu: regele este un zeu pe pământ, nobil şi cumplit ca un zeu.

EGIST: Cumplit? Tu?

JUPITER: Priveşte-mă. *(Pauză îndelungată.)* Ţi-am spus că eşti croit după chipul meu. Amândoi facem să domnească bună rânduială, tu în Argos, eu în lume; aceeaşi taină apasă din greu asupra inimilor noastre.

EGIST: Eu n-am nicio taină.

JUPITER: Ba da. Aceeaşi ca şi mine. Dureroasa taină a zeilor şi a regilor: oamenii sunt liberi. Sunt liberi, Egist. Tu ştii asta, dar ei nu ştiu.

EGIST: Pe legea mea, dacă ar şti, ar da foc la tot palatul. De cincisprezece ani joc teatru ca ei să nu afle ce putere au.

JUPITER: Vezi deci că suntem aidoma.

EGIST: Aidoma? Prin ce batjocură se asemuieşte un zeu cu mine? De când domnesc, toate faptele şi toate vorbele mele nu urmăresc decât să alcătuiască icoana mea; vreau ca fiecare dintre supuşii mei s-o poarte într-însul şi să simtă, până şi atunci când e singur, cum apasă privirea mea aspră asupra gândurilor lui celor mai

ascunse. Dar eu sunt prima mea victimă: nu mă mai văd decât aşa cum mă văd ei, mă aplec peste hăul din sufletele lor şi icoana mea e acolo, în străfunduri, mă umple de scârbă şi mă farmecă. Zeule atotputernic, ce altceva sunt eu decât teama pe care o simt ceilalţi faţă de mine?

JUPITER: Şi eu ce crezi că sunt? *(Arătând statuia.)* Şi eu am o icoană. Crezi că nu mă apuca ameţeala uitându-mă la ea? De o sută de mii de ani dansez în faţa oamenilor. Un dans lent şi posomorât. Trebuie ca ei să mă privească: atâta timp cât au ochii aţintiţi asupra mea, uită să privească în ei înşişi. Dacă mi-aş uita datoria o singură clipă, dacă i-aş lăsa să-şi întoarcă privirile…

EGIST: Ce s-ar întâmpla?

JUPITER: Lasă. Asta nu mă priveşte decât pe mine. Egist, ai observat, dar de ce te plângi? Tu vei muri. Eu nu. Câtă vreme vor fi oameni pe pământ, eu sunt osândit să dansez în faţa lor.

EGIST: Vai nouă! Dar cine ne-a osândit?

JUPITER: Nimeni altul decât noi înşine; aveam aceeaşi patimă. Îţi place rânduiala, Egist.

EGIST: Rânduială. Aşa e, de dragul rânduielii am sedus-o pe Clitemnestra, de dragul rânduielii mi-am ucis regele; am vrut să domnească rânduiala şi să domnească prin mine. Am trăit fără dorinţe, fără dragoste, fără speranţă: am făcut rânduială. O, groaznică şi dumnezeiască patimă!

JUPITER: Nici n-am fi în stare să avem alta: eu sunt zeu şi tu eşti născut să fii rege.

EGIST: Din păcate.

JUPITER: Egist, făptură a mea şi frate al meu muritor, în numele rânduielii pe care o slujim amândoi, îţi poruncesc: pune mâna pe Oreste şi pe sora lui.

EGIST: Sunt chiar atât de primejdioşi?

JUPITER: Oreste ştie că e liber.

EGIST *(cu vioiciune):* Ştie că e liber. Atunci nu-i de ajuns să-l arunc în temniţă. Un om liber într-un oraş e ca o oaie râioasa într-o turmă. O să-mi molipsească tot regatul şi o să nimicească tot ce-am făcut. Ce mai aştepţi, zeu atotputernic, de ce nu-l trăsneşti?

JUPITER (rar): Să-l trăsnesc? *(Pauză. Obosit şi gârbovit.)* Egist, zeii mai au o taină…

EGIST: Ce-ai să-mi mai spui?

JUPITER: Din clipa în care libertatea a făcut explozie în sufletul

unui om, zeii nu mai pot nimic împotriva lui. Asta-i o treabă omenească, şi numai ceilalţi oameni – numai ei – au căderea să-l lase în libertate sau să-l strângă de gât.

EGIST *(privindu-l):* Să-l strângă de gât?... Bine. Am să te ascult, fără doar şi poate. Dar nu mai spune nimic şi nu mai rămâne pe-aici, căci nu mai pot răbda.

Jupiter iese.

Scena VI

EGIST, *rămas singur o clipă, apoi* ELECTRA *şi* ORESTE

ELECTRA *(repezindu-se spre uşă):* Loveşte-l! Nu-i da răgaz să-l strige: eu baricadez uşa.

EGIST: Tu eşti, Oreste?

ORESTE: Apără-te! EGIST: N-am să mă apăr. E prea târziu ca să chem după ajutor şi-mi pare bine că-i prea târziu. Dar n-am să mă apăr: vreau să mă ucizi.

ORESTE: Bine. Puţin îmi pasă de mijloace. Voi fi deci ucigaş.

Îl loveşte cu sabia.

EGIST *(clătinându-se):* N-ai dat greş. *(Se agaţă de Oreste.)* Lasă-mă să te privesc. E adevărat că n-ai remuşcări?

ORESTE: Remuşcări? pentru ce? Fac ceea ce-i drept să fac.

EGIST: Ceea ce-i drept e ceea ce vrea Jupiter. Erai ascuns aici şi l-ai auzit.

ORESTE: Ce-mi pasă mie de Jupiter? Dreptatea e o treabă care-i priveşte pe oameni, şi n-am nevoie de un zeu ca să-mi dea lecţii în privinţa asta. E drept să te strivesc, ticălos mârşav, şi să se termine astfel cu puterea ta asupra celor din Argos, e drept ca ei să-şi recapete sentimentul demnităţii.

Îl împinge.

EGIST: Mă doare.

ELECTRA: Se clatină şi e galben la faţă. Vai! Îngrozitor de urât e un om care moare.

ORESTE: Taci! Să nu ia cu el în mormânt altă amintire decât cea a bucuriei noastre.

EGIST: Fiţi blestemaţi amândoi!

ORESTE: N-ai de gând să mori odată?

Îl loveşte. Egist cade.

EGIST: Fereşte-te de muşte, Oreste, fereşte-te de muşte, încă nu s-a sfârşit totul.

Moare.

ORESTE *(împingându-l cu piciorul):* Oricum o fi, pentru el s-a sfârşit totul, îndrumă-mă până la iatacul reginei.

ELECTRA: Oreste…

ORESTE: Ce-i?

ELECTRA: Ea nu ne mai poate face niciun rău…

ORESTE: Ei, şi?… Nu te mai recunosc. Adineaori nu vorbeai astfel.

ELECTRA: Oreste… nici eu nu te mai recunosc.

ORESTE: Bine; mă duc singur.

Iese.

Scena VII

ELECTRA, *singură*

ELECTRA: O să ţipe oare? *(Pauză. Trage cu urechea.)* Merge pe coridor. Când va deschide cea de-a patra uşă… Ah! Aşa am vrut eu! Aşa vreau, aşa trebuie să mai vreau! *(îl priveşte pe Egist.)* Ăsta a murit. Asta voiam, prin urmare. Nu-mi dădeam seama. *(Se apropie de el.)* De o sută de ori l-am văzut în vis, întins chiar aici, cu sabia înfiptă în inimă. Ochii îi erau închişi, de parcă ar fi dormit. Cât îl uram, cât eram de fericită că-l urăsc. Nu pare să doarmă, şi ochii îi sunt deschişi, mă priveşte. A

murit, şi ura mea a murit odată cu el. Şi eu sunt aici, şi aştept, iar cealaltă este încă vie, în fundul iatacului şi numaidecât o să urle. O să urle ca o fiară. Ah! nu mai pot să îndur privirea asta. *(îngenunchează şi aruncă o pelerină peste chipul lui Egist.)* Ce voiam oare? *(Tăcere, apoi strigătele Clitemnestrei.)* A lovit-o. Era mama noastră şi a lovit-o. *(Se ridică.)* Iată, vrăjmaşii mei au murit. Ani de-a rândul m-am bucurat dinainte de această moarte şi acum inima mi-e strânsa ca într-o menghină. Oare m-am minţit vreme de cincisprezece ani? Nu-i adevărat! Nu-i adevărat! Nu poate fi adevărat, nu sunt laşă! Clipa aceasta am dorit-o şi o mai doresc încă. Am vrut să-l văd la picioarele mele pe porcul ăsta scârnav. *(Smulge pelerina.)* Ce-mi pasă de privirea ta de peşte mort? Am dorit această privire şi mă bucur de ea. *(Strigăte mai slabe ale Clitemnestrei.)* Să ţipe! Să ţipe! Doresc ţipetele ei de spaimă, doresc suferinţele ei. *(Ţipetele încetează.)* Ce bucurie! Ce bucurie! Plâng de bucurie: vrăjmaşii mei au murit şi tatăl meu e răzbunat.

Oreste revine, cu sabia însângerată în mină. Electra aleargă spre el.

Scena VIII

ELECTRA, ORESTE

ELECTRA: Oreste!

ORESTE: De ce ţi-e teamă?

ELECTRA: Nu mi-e teamă, sunt beată. Beată de bucurie. Ce-a spus? te-a rugat îndelung s-o ierţi?

ORESTE: Electra, nu mă căiesc pentru ceea ce am făcut, dar nu găsesc de cuviinţă să vorbesc despre asta. Sunt amintiri pe care nu le împărtăşeşti. Află doar c-a murit.

ELECTRA: Blestemându-ne? Spune-mi numai atât: blestemându-ne?

ORESTE: Da. Blestemându-ne.

ELECTRA: ia-mă în braţe, iubitul meu, şi strânge-mă din răsputeri. Ce întunecoasă e noaptea şi ce greu o străpung făcliile! Mă iubeşti?

ORESTE: Nu e noapte: mijește de ziuă. Electra, suntem liberi. Parcă te-aș fi născut eu, și parcă m-aș fi născut odată cu tine: te iubesc și ești a mea. Ieri abia eram singur și astăzi te am pe tine. De două ori ne unește sângele, căci suntem de același sânge și am vărsat sânge.

ELECTRA: Aruncă sabia, Dă-mi mâna. *(Îi ia mâna și o sărută.)* Degetele tale sunt scurte și late. Sunt făcute ca să apuce și să țină. Mina dragă! E mai albă ca a mea. Cât de grea s-a făcut ca să-i lovească pe ucigașii părintelui nostru! Așteaptă! *(Se duce să ia o făclie și o apropie de Oreste.)* Trebuie să-ți luminez obrazul, căci noaptea se lasă și nu te mai văd bine. Simt nevoia să te văd: când nu te mai văd mi se face frică de tine; nu trebuie să te pierd din ochi. Te iubesc. Trebuie să mă gândesc că te iubesc. Ce înfățișare ciudată ai!

ORESTE: Sunt liber, Electra. Libertatea a căzut asupra mea ca trăsnetul.

ELECTRA: Liber? Eu nu mă simt liberă. Poți face tu ca toate astea să nu se fi întâmplat? S-a petrecut ceva și noi nu mai suntem liberi să desfacem cele făcute. Poți să ne împiedici tu să fim pentru totdeauna ucigașii mamei noastre?

ORESTE: Crezi că aș vrea să te împiedic? Am dus la capăt fapta mea, Electra, și această faptă era bună. O voi purta pe umeri așa cum își poartă călătorii în circa cel care-i trage prin vadul apei, o voi trece pe malul celălalt și voi da socoteală de ea. Cu cât va fi mai greu de dus, cu atât mă voi bucura mai mult, căci ea e libertatea mea. Ieri abia cutreierăm pământul la întâmplare, mii de drumuri alergau pe sub picioarele mele, căci erau ale altora. Pe fiecare dintre ele am mers, pe cel al edecarilor, care se strecoară de-a lungul râului, și pe cărarea catârgiului, și pe șoseaua pietruită a conducătorilor de care, dar niciunul dintre drumuri nu era al meu. Astăzi n-a mai rămas decât unul singur, și numai Dumnezeu știe unde duce; l dar e drumul *meu.* Ce-i cu tine?

ELECTRA: Nu mai pot să te văd! Lămpile astea nu luminează, îți aud vocea, dar îmi face rău, mă taie ca un cuțit. Totdeauna va fi oare atât de întuneric, până și ziua? Oreste! iată-le!

ORESTE: Pe cine?

ELECTRA: iată-le! De unde vin? Atârna de tavan ca niște ciorchini de struguri negri și înnegresc pereții; se furișează între lumină și ochii mei, umbrele lor îmi ascund chipul tău.

ORESTE: Muștele…

ELECTRA: Ascultă!... Ascultă zgomotul aripilor lor, asemenea sforăitului unor foaie. Ne înconjoară, Oreste. Ne pândesc; peste puţin se vor năpusti asupra noastră şi voi simţi pe trupul meu mii de labe lipicioase. Unde să fugim, Oreste? Se umflă, se umflă, iată, stat mari cât nişte albine, ne vor urmări pretutindeni în roiuri dese. Groaznic! Le văd ochii, milioanele lor de ochi care ne privesc.

ORESTE: Ce ne pasă nouă de muşte?

ELECTRA: Sunt Eriniile, Oreste, zeiţele remuşcării.

VOCI DE DINCOLO DE UŞĂ: Deschideţi! Deschideţi! dacă nu deschid, trebuie să spargem uşa.

Lovituri surde în uşă.

ORESTE: Strigătele Clitemnestrei au atras străjile. Vino! Du-mă la sanctuarul lui Apolo, ne vom petrece acolo noaptea, feriţi de oameni şi de muşte. Mâine voi vorbi poporului meu.

CORTINA

ACTUL AL TREILEA

Scena I

Templul lui Apolo. Penumbră, în mijlocul scenei, o statuie a lui Apolo. Electra şi Oreste la picioarele statuii, pe care o înconjoară cu braţele, în jurul lor Eriniile, care-i încercuiesc, dormind în picioare ca nişte cocostârci. În fund o poartă grea de bronz.

PRIMA ERINIE *(întinzându-se):* Aaah! Am dormit de-a-n picioarelea, ţeapănă de mânie, şi. am avut nişte vise uriaşe, pline de întârâtare. O, frumoasă floare a furiei, frumoasă l floare roşie din inima mea. *(Dă târcoale lui Oreste şi Electrei.)* Dorm. Ce albi sunt, ce drăgălaşi sunt! Mă voi rostogoli pe pântecele şi pe pieptul lor, ca un torent peste pietre. Voi lustrui cu răbdare această carne gingaşă, o voi freca, o voi i răzui, o voi toci până la os. *(Face câţiva paşi.)* O, dimineaţă curată de ură! Ce minunată deşteptare: ei dorm, au asudat, miros a fierbinţeală;

eu sunt trează, proaspătă şi aspră, inima mea e de aramă, simt că sunt sfânta.

ELECTRA *(adormită):* Vai mie!

PRIMA ERINIE: Geme: Răbdare, în curând ne vei cunoaşte muşcăturile, te vom face să urli sub mângâierile noastre. Voi pătrunde în tine precum bărbatul în femeie, căci tu eşti soţia mea şi vei simţi apăsarea dragostei mele. Eşti frumoasă, Electra, mai frumoasă decât mine, dar o să vezi cum te îmbătrânesc sărutările mele; în mai puţin de şase luni o să fac din tine o babă, iar eu o să rămân tânără. *(Se apleacă deasupra lor.)* Ce frumoase prăzi, tocmai bune de mâncat! Le privesc, le respir răsuflarea şi furia mă îneacă. O, ce plăcere să trăieşti o dimineaţă a urii, ce plăcere să te simţi numai gheare şi fălci, cu foc în vine. Ura mă cotropeşte şi mă înăbuşă, îmi năvăleşte în piept ca laptele. Deşteptaţi-vă, deşteptaţi-vă, surioarelor, e dimineaţă!

A DOUA ERINIE: Visam că muşc.

PRIMA ERINIE: Răbdare. Astăzi îi ocroteşte un zeu, dar curând foamea şi setea îi vor goni din acest adăpost. Atunci o să poţi să-i muşti cât îţi pofteşte inima.

A TREIA ERINIE: Aaah! Vreau să zgârii.

PRIMA ERINIE: Aşteaptă puţin: în curând unghiile tale de fier vor lăsa mii de dâre roşii în carnea vinovaţilor. Apropiaţi-vă, surioarelor, veniţi să-i vedeţi.

O ERINIE: Ce tineri sunt!

O ALTĂ ERINIE: Ce frumoşi sunt!

PRIMA ERINIE: Bucuraţi-vă: prea adesea ucigaşii sunt bătrâni şi urâţi; şi prea rară e delicioasă voluptate de-a nimici ceea ce-i frumos.

ERINIILE: Era! Era!

A TREIA ERINIE: Oreste e aproape un copil. Ura mea va avea pentru el gingăşii de mamă. Îi voi pune pe genunchi capul lui palid, îi voi mângâia părul.

PRIMA ERINIE: Şi pe urmă?

A TREIA ERINIE: Pe urmă îi voi înfige dintr-odată în ochi astea două degete.

Izbucnesc în râs toate trei.

PRIMA ERINIE: Suspină, se foiesc; deşteptarea se apropie. Haideţi, surioarelor, surioarelor-muştelor, hai să-i trezim pe vinovaţi

cu cântul nostru.

CORUL ERINIILOR: *Bzz, bzz, bzz, bzz!*
Ne vom lăsa pe inima ta putredă.
Ca muştele pe o felie de pâine.
Inimă putredă, inimă sângerândă, inimă gustoasă.
Vom culege că albinele puroiul
Care zemuieşte din inima ta.
Şi din el vom face miere, o să vezi.
O frumoasă miere verde.
Ce dragoste ne-ar aduce atâta împlinire că ura?
Bzz, bzz, bzz, bzz!
Noi vom fi ochii aţintiţi ai caselor.
Mârâitul dulăului care-şi va arăta colţii când vei trece tu.
Zumzetul care va pluti în văzduh deasupra capului tău.
Zgomotele pădurii. Fluierăturile.
Trosniturile, şuierăturile, vaierele.
Noi vom fi noaptea.
Noaptea întunecoasă din sufletul tău.
Bzz, bzz, bzz, bzz.
Era! Era! Eia – a!
Bzz, bzz, bzz, bzz.
Noi suntem muştele, cele care sug puroiul.
Vom împărţi totul cu tine.
Ne vom căuta hrana în gura ta
Şi raza de lumină în fundul ochilor tăi.
Te vom însoţi până în mormânt
Şi nu vom lăsa locul decât viermilor.
Bzz, bzz, bzz, bzz!

Dansează.

ELECTRA *(începe să se trezească):* Cine vorbeşte? Cine sunteţi voi?

ERINIILE: Bzz, bzz, bzz!
ELECTRA: Ah! iată-vă. Va să zică, i-am ucis cu adevărat?
ORESTE *(trezindu-se):* Electra!
ELECTRA: Tu cine eşti? A, eşti Oreste. Pleacă.
ORESTE: Ce-i cu tine?

ELECTRA: Mă îngrozeşti. Am visat că mama noastră zăcea cu faţa-n sus şi sângera, iar sângele ei curgea şiroaie pe sub toate porţile palatului. Uite ce mâini reci am. Nu, lasă-mă, nu mi atinge. A sângerat mult?

ORESTE: Taci din gură.

ELECTRA *(trezindu-se de-a binelea):* Lasă-mă să te privesc: i-ai ucis. Tu i-ai ucis. Eşti aici, şi până acum ai dormit, nimic nu se poate citi pe chipul tău, şi totuşi tu i-ai ucis.

ORESTE: Ei, şi? Da, i-am ucis! *(Pauză.)* Şi tu mă îngrozeşti. Ieri erai atât de frumoasă. Ca şi cum o fiară ţi-ar fi răvăşit obrazul cu ghearele.

ELECTRA: O fiară? Crima ta. Ea îmi smulge carnea obrajilor, ea îmi rupe pleoapele: mi se pare că ochii şi dinţii îmi sunt dezgoliţi. Şi astea? Cine sunt?

ORESTE: Nici să nu-ţi pese de ele. Nu pot să-ţi facă nimic.

PRIMA ERINIE: Dacă îndrăzneşte, să vină în mijlocul nostru şi vei vedea dacă nu puteam să-i facem nimic.

ORESTE: Linişte, căţelelor! Marş! *(Eriniile murmură.)* E cu putinţă oare ca tu să fii cea care dănţuiai ieri în rochie albă?

ELECTRA: Am îmbătrânit. Într-o noapte.

ORESTE: Eşti încă frumoasă, dar… Unde-oi fi văzut eu ochii ăştia morţi? Electra, semeni cu ea, semeni cu Clitemnestra. Merita oare osteneala s-o ucid? Când îmi văd crima în ochii aceştia, mă cuprinde groaza.

PRIMA ERINIE: Pentru că Electrei îi e groază de tine.

ORESTE: E adevărat? E adevărat că ţi-e groază de mine?

ELECTRA: Lasă-mă.

PRIMA ERINIE: Ei? Ţi-a mai rămas vreo urmă de îndoială? Cum să nu te urască? Trăia liniştită cu visele ei, şi ai venit tu, aducând cu tine măcelul şi sacrilegiul. Şi iat-o, îţi împărtăşeşte greşelile ţintuită pe acest piedestal, singură bucăţică de pământ care i-a mai rămas.

ORESTE: N-o lua în seamă!

PRIMA ERINIE: Înapoi! Înapoi! Alungă, Electra, nu-l lăsa să te atingă. E un casap! Duce cu el mirosul searbăd de sânge proaspăt. Să ştii că ieri a ucis foarte urât, lovind de câteva ori.

ELECTRA: Nu minţi?

PRIMA ERINIE: Crede-mă, eram acolo, bâzâind în jurul lor.

ELECTRA: Şi a lovit de câteva ori?

PRIMA ERINIE: De cel puţin zece ori. Şi, de fiecare dată, sabia făcea „crâc" în rană. Ea – şi apăra cu mâinile chipul şi pântecele, şi el i-a crestat mâinile.

ELECTRA: A suferit mult? N-a murit pe loc?

ORESTE: Nu te mai uita la ele, astupă-ţi urechile, şi mai ales nu le pune întrebări; eşti pierdută dacă le pui întrebări.

PRIMA ERINIE: A suferit îngrozitor.

ELECTRA *(ascunzându-şi faţa în palme):* Ah!

ORESTE: Vrea să ne despartă, înalţă în jurul tău zidul singurătăţii. Bagă de seamă: când vei fi singura, cu desăvârşire singură, fără niciun sprijin, se vor năpusti asupra l la. Electra, acest omor l-am hotărât împreună şi urmările lui l trebuie să le îndurăm tot împreună.

ELECTRA: Pretinzi că am vrut eu aşa ceva?

ORESTE: Cum, nu-i adevărat?

ELECTRA: Nu, nu-i adevărat… Stai… ba da! Ah! Nu mai ştiu i nici eu. Eu am visat acest omor. Dar tu, tu l-ai făptuit, gâde al propriei tale mame.

ERINIILE *(râzând şi ţipând):* Gâde! Gâde! Casap!

ORESTE: Electra, dincolo de această uşă se află lumea. Lumea şi dimineaţa. Afară, soarele se înalţă deasupra drumurilor, în curând vom ieşi, vom umbla pe drumurile însorite, şi aceste fiice ale nopţii îşi vor pierde puterea: razele zilei le vor străpunge ca nişte săbii.

ELECTRA: Soarele…

PRIMA ERINIE: Electra, tu nu vei mai vedea niciodată soarele. Ne vom strânge grămadă între tine şi el, ca un nor de lăcuste, şi pretutindeni vei duce cu tine noaptea deasupra capului.

ELECTRA: Lăsaţi-mă! Nu mă mai chinuiţi!

ORESTE: Din slăbiciunea ta îşi trag ele tăria. Uite: mie nu cutează să-mi spună nimic. Ascultă: o spaimă crâncenă s-a lăsat asupra ta şi ne desparte. Şi totuşi, prin tot ce-ai trecut tu am trecut şi eu. Crezi că gemetele mamei vor înceta vreodată să-mi răsune în urechi? Şi ochii ei uriaşi – două oceane în viitoare – pe un obraz că de cretă, crezi că ochii mei vor înceta vreodată să-i vadă? Şi neliniştea care te mistuie, crezi că va înceta vreodată să mă macine şi pe mine? Dar ce-mi pasă, sunt liber. Mai presus de neliniște şi de amintiri. Liber. Şi împăcat cu mine. Electra, nu trebuie să te urăşti pe tine însăţi. Dă-mi mâna, n-am să te părăsesc.

ELECTRA: Dă-mi drumul! Căţelele astea negre din jurul meu mă

înspăimântă; dar nu aşa de tare ca tine.

PRIMA ERINIE: Vezi! Vezi, păpuşo, nu-i aşa că noi te înspăimântam mai puţin decât el? Electra, ai nevoie de noi, tu eşti copilul nostru. Ai nevoie de ghearele noastre ca să-ţi scormonească prin carne, ai nevoie de colţii noştri ca să-ţi muşte pieptul, ai nevoie de dragostea noastră canibală ca să te îndepărteze de ura pe care ţi-o porţi, ai nevoie de chinuri trupeşti ca să-ţi uiţi chinurile sufleteşti. Vino! Vino! N-ai decât două trepte de coborât, te vom întâmpina cu braţele deschise, sărutările noastre vor sfâşia carnea ta gingaşă şi va veni uitarea, uitarea în marele foc purificator al durerii.

ERINIILE: Vino! Vino!

Dansează foarte încet, de parcă ar vrea s-o fascineze. Electra se ridică.

ORESTE *(luând-o de braţ):* Te implor, nu te duce, mergi la pierzanie.

ELECTRA *(smulgându-şi braţul cu violenţă):* Ah! Te urăsc. *(Coboară treptele, Eriniile se aruncă asupra ei.)* Ajutor!

Intră Jupiter.

Scena II

Aceiaşi, JUPITER

JUPITER: Marş!

PRIMA ERINIE: Stăpânul!

Eriniile se dau la o parte cu părere de rău, lăsând-o pe Electra întinsă pe jos.

JUPITER: Sărmani copii. *(Se îndreaptă spre Electra.)* Iată, aşadar, unde aţi ajuns, în inima mea se ceartă mânia şi mila. Ridică-te, Electra: atât timp cât voi fi aici, căţelele mele nu-ţi vor face niciun rău. *(O ajută să se ridice.)* Ce chip îngrozitor. O singură noapte! O singură noapte! Unde-i prospeţimea ta de ţărancă? Într-o singură noapte ţi s-au

măcinat ficatul, plămânii, splină, trupul ţi s-a ticăloşit de tot. Ah! tineri nebuni şi plini de trufie, ce mult rău v-aţi făcut!

ORESTE: Nu mai vorbi pe tonul ăsta blajin, nu se potriveşte cu regele zeilor.

JUPITER: Iar tu nu mai vorbi pe tonul ăsta mândru: nu şade de loc bine unui vinovat pe cale să-şi ispăşească fărădelegea.

ORESTE: Nu sunt un vinovat şi n-ai cum să mă faci să ispăşesc ceea ce eu nu recunosc a fi o crimă.

JUPITER: Poate că greşeşti, dar răbdare: n-am să te las mult vreme să te înşeli.

ORESTE: N-ai decât să mă chinui cât pofteşti, nu-mi pare rău nimic.

JUPITER: Nici măcar de nefericirea în care ţi-ai aruncat soi din vina ta?

ORESTE: Nici măcar.

JUPITER: Electra, îl auzi? Iată-l pe cel care pretindea că iubeşte.

ORESTE: O iubesc mai mult decât pe mine însumi, suferinţele i se trag chiar de la ea, numai ea e în stare scape de ele: e liberă.

JUPITER: Şi tu? Nu cumva şi tu eşti liber?

ORESTE: Ştii foarte bine că da.

JUPITER: Uită-te la tine, făptură neruşinată şi proastă: grozav mai eşti, n-am ce spune, ghemuit la picioarele unui zeu milos, înconjurat de căţelele astea flămânde. Dacă-îndrăzneşti să pretinzi că eşti liber, atunci ar trebui să proslăveşti libertatea ostaticului ferecat în lanţuri şi aruncat în temniţă său libertatea sclavului ţintuit pe cruce.

ORESTE: Şi de ce nu?

JUPITER: Bagă de seamă: faci pe grozavul pentru că Apolo ocroteşte. Dar Apolo este prea supusul meu slujitor. E de1 să ridic un deget şi te părăseşte.

ORESTE: Ei, şi? Ridică degetul, ridică toată mâna.

JUPITER: La ce bun? Nu ţi-am spus că mi-e silă să pedepsesc? Am venit să vă mântuiesc.

ELECTRA: Să ne scapi? Nu-ţi mai bate joc de noi, stăpâne al răzbunării şi al morţii, căci nici măcar unui zeu nu-i e îngăduit să dea o speranţă deşartă celor în suferinţă.

JUPITER: Într-un sfert de ceas ai putea fi afară.

ELECTRA: Teafără şi nevătămată?

JUPITER: Îţi dau cuvântul meu.

ELECTRA: Şi ce-mi vei cere în schimb?

JUPITER: Nu-ţi cer nimic, copila mea.

ELECTRA: Nimic? te-am auzit bine, zeu bun, zeu slăvit?

JUPITER: Sau aproape nimic. Ceva ce-mi poţi da foarte uşor: un strop de căinţă.

ORESTE: Bagă de seamă, Electra. Nimicul ăsta o să apese ca un munte peste sufletul tău.

JUPITER *(către Electra):* Nu-l asculta. Mai bine răspunde-mi: de ce n-ai primi să osândeşti această crimă: altcineva a făptuit-o. Cel mult se poate spune că i-ai fost părtaşă.

ORESTE: Electra! Vrei să te lepezi de cincisprezece ani de ură şi speranţă?

JUPITER: Cine spune să se lepede? Ea n-a dorit niciodată o asemenea faptă nelegiuită.

ELECTRA: Vai!

JUPITER: Hai, poţi să ai încredere în mine. Oare nu citesc eu în suflete?

ELECTRA *(neîncrezătoare):* Şi citeşti în al meu că n-am dorit acest omor? Când cincisprezece ani am visat numai asasinat şi răzbunare?

JUPITER: Aş! Visele acelea sângeroase care te legănau aveau un fel de nevinovăţie, te făceau să uiţi robia, îţi oblojeau rănile mândriei. Dar nu ţi-a trecut niciodată prin minte să le înfăptuieşti. N-am dreptate?

ELECTRA: Ah! Zeul meu, zeul meu iubit, ce tare aş vrea să ai dreptate!

JUPITER: Nu eşti decât o fetiţă, Electra. Celelalte fetiţe năzuiesc să ajungă cele mai bogate sau cele mai frumoase femei din lume. Tu, vrăjită de crâncenă soartă a neamului tău, ai năzuit să ajungi femeia cea mai îndurerată şi mai criminală. N-ai i vrut niciodată să faci rău, n-ai dorit altceva decât propria ta nenorocire. La vârsta ta, copiii se mai joacă cu păpuşile sau joacă şotron. Dar tu, sărmană fetiţă, fără jucării şi fără prieteni, te-ai jucat de-a omorul, pentru că e un joc care se poate juca de unul singur.

ELECTRA: Vai mie! Vai mie! Te ascult şi văd limpede în minei

ORESTE: Electra! Electra! Abia acum eşti vinovată. Cine poate şti mai bine decât tine ce-ai dorit? Laşi pe altcineva să hotărască în privinţa asta? De ce schilodeşti un trecut care nu se mai poate apăra?

De ce nu mai vrei să recunoşti acea Electra plină de mânie, acea tânără zeiţă a urii pe care am iubit-o atât? Nu vezi cum îşi bate joc de tine zeul acesta crud?

JUPITER: Să-mi bat joc de voi? Ascultaţi ce vă propun: dacă văl lepădaţi de crimă, vă urc pe amândoi pe tronul Argosului.

ORESTE: În locul victimelor noastre?

JUPITER: Aşa se cuvine.

ORESTE: Şi voi pune pe mine veşmintele calde încă ale regelui mort?

JUPITER: Pe acelea sau altele, n-are nicio însemnătate.

ORESTE: Da, numai negre să fie, nu-i aşa?

JUPITER: Nu eşti în doliu? ORESTE: În doliu după mama, da, uitasem. Şi supuşii mei, va trebui să-i îmbrac şi pe ei în negru?

JUPITER: Sunt gata îmbrăcaţi.

ORESTE: Adevărat. Să le dăm răgaz să-şi prăpădească veşmintele vechi. Ei? Ai înţeles, Electra? Dacă verşi câteva lacrimi, capeţi în dar fustele şi cămăşile Clitemnestrei, cămăşile ei puturoase şi scârnave, pe care le-ai spălat vreme de cincisprezece ani cu mâinile tale. Te aşteaptă şi rolul ei, nu vei avea altceva de făcut decât să-l reiei. Iluzia va fi desăvârşită, toată lumea va crede că are de-a face cu mama ta, căci ai început să semeni cu ea. Mie mi-e mai scârba, eu n-o să îmbrac nădragii măscăriciului pe care l-am ucis.

JUPITER: Te ţii tare semeţ: ai lovit un bărbat care nu se apăra şi o bătrână care cerea îndurare; dar dacă te-ar auzi vorbind cineva care nu te cunoaşte şi-ar putea închipui că ai scăpat de la pieire oraşul în care te-ai născut, luptând de unul singur împotriva a treizeci.

ORESTE: Poate că, într-adevăr, am scăpat de la pieire oraşul în care m-am născut.

JUPITER: Tu? Ştii tu cine se află în spatele acestei porţi? Locuitorii Argosului, toţi locuitorii Argosului, îşi aşteaptă mântuitorul cu pietroaie, furci şi bâte, ca să-i dovedească recunoştinţa lor. Eşti singur ca un lepros.

ORESTE: Da.

JUPIER: Hai, hai, nu mai fi aşa mândru de asta. Oamenii te-au aruncat în singurătatea dispreţului şi a groazei, ca pe cel mai mişel dintre ucigaşi.

ORESTE: Cel mai mişel dintre ucigaşi este acela care are mustrări de cuget!

JUPITER: Oreste! Eu te-am făurit şi eu am făurit totul, priveşte! (*Se deschid zidurile templului. Apare cerul, punctat de stele care se rotesc. Jupiter e în fundul scenei. Vocea lui a devenit tunătoare – microfon – dar el nu poate fi zărit decât cu greu.)* Priveşte aceste planete, care se învârtesc după o anume rânduiala, fără să se ciocnească niciodată: eu le-am hotărât drumul, după dreptate. Ascultă muzica aştrilor, acest uriaş imn de slavă sideral, care se împrăştie în cele patru colţuri ale cerului. *(Melodramatic.)* Prin mine se perpetuează speciile, am poruncit ca omul să zămislească întotdeauna un om şi că puiul de câine să fie câine, prin mine limba dulce a mareelor vine să lingă nisipul şi se retrage la un anume ceas, eu fac să crească plantele, şi răsuflarea mea călăuzeşte în jurul pământului norii galbeni de polen. Nu eşti la tine acasă, veneticule. Tu eşti în lume că aşchia în carne sau ca braconierul în pădurea stăpânului; pentru că lumea este bună; am făurit-o după vrerea mea şi eu sunt Binele. Dar tu, tu ai făcut răul şi lucrurile te învinuiesc cu vocea lor împietrită. Binele se află pretutindeni, el e măduva şocului, prospeţimea izvorului, miezul cremenii, greutatea pietrei, îl poţi găsi până şi în făptura focului şi a luminii; chiar şi trupul te trădează, pentru că ascultă de poruncile mele. Binele este în tine, în afara ta; el te străpunge ca o coasă, te striveşte că un munte, te duce-n circa şi te leagănă ca o mare; datorită lui a izbândit fapta ta rea, căci el a fost lucirea lumânărilor, tăria sabiei, puterea braţului tău. Şi Răul acesta de care te mândreşti atâta, al cărui făuritor zici că eşti, ce altceva e decât o oglindă a fiinţei, un tertip, un chip amăgitor, a cărui existenţă însăşi se reazemă pe Bine. Retrage-te în natura ta, Oreste; universul te socoteşte vinovat şi tu nu eşti decât o muşiţă în univers. Reîntoarce-te în natură, fiu denaturat: recunoaşte-ţi greşeala, fie-ţi groază de ea, smulge-o din tine ca pe un dinte stricat şi urât mirositor. Altminteri teme-te că marea se va înapoia din faţa ta, că izvoarele vor seca în drumu-ţi, că pietrele şi stâncile se vor rostogoli din calea ta şi că pământul se va sfărâma sub paşii tăi.

ORESTE: N-are decât să se sfarme! Stâncile să mă osândească, iar plantele să se veştejească în calea mea; întreg universul tău nu va fi de ajuns pentru a mă face să mă simt vinovat. Eşti regele zeilor, Jupiter, regele pietrelor şi al stelelor, regele valurilor mării. Dar nu eşti regele oamenilor.

Zidurile se apropie din nou şi Jupiter reapare, obosit şi gârbov.

Şi-a recăpătat vocea obişnuită.

JUPITER: Nu sunt regele tău, larvă neruşinată! Cine te-a zămislit? ORESTE: Tu. Dar nu trebuia să mă zămisleşti liber.

JUPITER: Ţi-am dat libertatea ca să mă slujeşti.

ORESTE: Se prea poate, dar ea s-a întors împotriva ta şi n-aveam ce face, nici tu, nici eu.

JUPITER: În sfârşit! lată şi dezvinovăţirea.

ORESTE: Nu mă dezvinovăţesc.

JUPITER: Zău? Ştii că această libertate, al cărei rob spui că eşti, seamănă leit cu o dezvinovăţire?

ORESTE: Nu sunt nici stăpân, nici rob, Jupiter. Eu *sunt* libertatea mea! De îndată ce m-ai zămislit, am încetat să mai fiu al tău.

ELECTRA: În numele tatălui nostru, Oreste, te rog din suflet, nu adăuga la crimă şi hulă.

JUPITER: Auzi-o! Şi ia-ţi nădejdea c-o vei aduce lângă tine cu argumentele tale; acest fel de a vorbi pare destul de nou pentru urechile ei şi destul de supărător.

ORESTE: Şi pentru ale mele, Jupiter. Şi pentru gâtlejul meu, prin care trece răsuflarea cuvintelor, şi pentru limba mea, care le plăsmuieşte; mi-e greu să mă înţeleg pe mine însumi. Ieri încă mi-erai ca un zăbranic pe ochi, ca un dop de ceară în urechi. Ieri mă puteam dezvinovăţi; prin tine mă dezvinovăţeam că exist, căci mă aduseseşi pe lume ca să-ţi îndeplinesc ţelurile, iar lumea era o codoaşă bătrână care îmi vorbea fără încetare de tine. Şi pe urmă m-ai părăsit.

JUPITER: Eu să te părăsesc?

ORESTE: Ieri eram aproape de Electra; toată natura ta se îngrămădea în jurul meu. Ea cânta Binele tău că o sirenă, şi îmi dădea sfaturi cu nemiluita. Ca să mă împingă spre blândeţe, fierbinţeala zilei se potolea aşa cum se împăienjeneşte o privire; pentru a-mi propovădui uitarea jignirilor, cerul se făcuse blajin ca iertarea. Ascultându-ţi poruncile, tinereţea mea se ridicase şi-mi stătea în faţa ochilor rugătoare ca o logodnică pe cale de-a fi părăsită; îmi vedeam tinereţea pentru ultima oară. Dar, pe neaşteptate, s-a năpustit asupră-mi libertatea, m-a covârşit, natura s-a dat îndărăt şi n-am mai avut vârsta; şi m-am simţit singur la sânul lumii tale mici şi blajine, asemenea cuiva care şi-a pierdut umbra; şi în cer nu mai era nimic, nici Binele, nici Răul, nimeni care să dea porunci.

JUPITER: Ei, şi? Trebuie să admir oaia pe care râia o rupe de turmă sau pe leprosul închis în spital? Aminteşte-ţi, Oreste: ai făcut parte din turma mea, păşteai iarba câmpurilor mele, în mijlocul oilor mele. Libertatea ta nu-i decât o râie care te mănâncă, nu-i decât un surghiun.

ORESTE: Adevăr grăieşti: un surghiun.

JUPITER: Răul nu-i atât de adânc: a început de ieri. Întoarce-te printre noi. Întoarce-te. Vezi cât eşti de singur, până şi sora ta te părăseşte. Eşti galben la faţă şi spaima îţi măreşte ochii. Speri că vei trăi? iată-te măcinat de o suferinţă neomenească, străină naturii mele, străină ţie însuţi, întoarce-te. Eu sunt uitarea, eu sunt odihna.

ORESTE: Străin mie însumi, ştiu. În afara firii, împotriva firii: B de neiertat, fără alt sprijin decât în mine. Dar nu mă voi întoarce sub legea ta: sunt osândit să nu am altă lege decât al mea. Nu mă voi întoarce la natura ta: în ea sunt croite mii de l drumuri care duc la tine, dar eu nu pot să merg decât pe drumul meu. Pentru că sunt om, Jupiter şi, fireşte, fiecare om trebuie să-şi născocească drumul. Natura nu-l poate suferi pe l om, iar tu, tu, suveran al zeilor, nici tu nu poţi să-i suferi pe oameni.

JUPITER: Nu spui minciuni. Când seamănă cu tine, îi urăsc.

ORESTE: Bagă de seamă: ţi-ai mărturisit slăbiciunea. Eu nu te urăsc. Ce este din tine în mine? Vom aluneca unul pe lângă celălalt, fără să ne atingem, ca două corăbii. Tu eşti un zeu, iar eu sunt liber. Suntem aidoma de singuri şi neliniştea noastră este aidoma. De unde ştii că n-am căutat remuşcarea în timpul acestei nopţi lungi? Remuşcarea. Somnul. Dar nu mai pot să am remuşcări. Şi nici să dorm.

Pauză.

JUPITER: Ce ai de gând să faci acum?

ORESTE: Oamenii din Argos sunt oamenii mei. Trebuie să iei deschid ochii.

JUPITER: Sărmanii de ei! Le vei dărui singurătatea şi ruşinea, le vei smulge pânzele cu care i-am învelit şi le vei arăta dintr-odată traiul, traiul lor şters şi obscen, pe care-l capătă de pomană.

ORESTE: De ce să nu le dau disperarea care-i în mine, dacă aşa li se cuvine?

JUPITER: Ce să facă ei cu disperarea?

ORESTE: Ce vor. Sunt liberi, şi viaţa omenească începe de partea cealaltă a disperării.

Pauză.

JUPITER: Ei bine, Oreste, toate astea au fost prevăzute. Trebuia să vină un om care să vestească amurgul meu. Aşadar, tu eşti acela? Cine-ar fi crezut una ca asta ieri, văzând chipul tău feciorelnic?

ORESTE: Parcă eu aş fi crezut? Cuvintele pe care le rostesc sunt prea mari pentru gura mea şi o sfâşie; soarta pe care o duc în spinare e prea grea pentru tinereţea mea şi mi-a frânt-o.

JUPITER: Nu mi-eşti drag şi totuşi te plâng.

ORESTE: Şi eu te plâng pe tine. JUPITER: Adio, Oreste! *(Face câţiva paşi.)* Cât despre tine, Electra, gândeşte-te că domnia mea nu s-a încheiat încă – departe de asta – şi că nu vreau să mă dau bătut. Vezi dacă eşti cu mine sau împotriva mea. Adio!

ORESTE: Adio!

Jupiter iese.

Scena III

Aceiaşi, *fără* JUPITER *Electra se ridică încet.*

ORESTE: Unde te duci?

ELECTRA: Lasă-mă. N-am nimic să-ţi spun.

ORESTE: Tu, cea pe care te cunosc de ieri, trebuie oare să te pierd pentru totdeauna?

ELECTRA: Dacă ar fi vrut zeii să nu te fi cunoscut niciodată!

ORESTE: Electra! Sora mea, draga mea Electra! Singura mea iubire, singura mângâiere a vieţii mele, nu mă lăsa singur, rămâi cu mine.

ELECTRA: Hoţule! Aproape nimic nu era al meu, doar un pic de linişte şi câteva visuri. Mi-ai luat totul. Ai jefuit o sărăntoacă. Erai fratele meu, capul familiei noastre, trebuia să mă ocroteşti; dar tu m-ai cufundat în sânge, sunt roşie ca o vită jupuită. Toate muştele se ţin după mine, hulpavele, şi inima mea e un stup îngrozitor!

ORESTE: Dragostea mea, e adevărat, ţi-am luat totul şi n-am nimic să-ţi dau – în afară de crima mea. E însă un dar uriaş.

Crezi că pe inima mea nu apasă ca plumbul? Eram prea uşori, Electra: acum picioarele ni se înfundă în ţarină, că i roţile carului într-un făgaş. Vino, o să plecăm şi vom umbla cu paşi grei, încovoiaţi, sub povara noastră de preţ. Îmi vei da mina şi vom merge…

ELECTRA: Încotro?

ORESTE: Nu ştiu; spre noi înşine. De partea cealaltă a nurilor şi a munţilor se află un Oreste şi o Electra care ne aşteaptă, va trebui să-i căutăm cu răbdare.

ELECTRA: Nu vreau să te mai ascult. Nu-mi oferi decât nefericire şi silă. *(Se năpusteşte pe scenă. Eriniile se apropie încet.)* Ajutor! Jupiter, rege al zeilor şi al oamenilor, regele meu, ia-mă în braţele tale, ia-mă, ocroteşte-mă. Îţi voi urma legea, voi fi roaba ta, lucrul tău, îţi voi săruta picioarele şi] genunchii. Apără-mă de muşte, de fratele meu, de mine însămi, nu mă lăsa singură, îmi voi închina toată viaţa ispăşirii. Mă căiesc, Jupiter, mă căiesc!

Iese în fugă.

Scena IV

ORESTE, ERINIILE

Eriniile schiţează o mişcare pentru a *o urmări pe Electra; prima Erinie le opreşte.*

PRIMA ERINIE: Lăsaţi-o, surioarelor, ea nu mai e a noastră. Dar ăsta ne-a rămas, şi cred că pentru o lungă bucată de vreme, căci inimioara lui e dârză. Va suferi pentru amândoi.

Eriniile încep să bâzâie şi se apropie de Oreste.

ORESTE: Sunt cu desăvârşire singur.

PRIMA ERINIE: Ba nu, o, tu cel mai drăgălaş dintre asasini ţi-am rămas eu: ai să vezi ce jocuri vom născoci ca să te distrezi.

ORESTE: Până la moarte voi fi singur. Pe urmă…

PRIMA ERINIE: Curaj, surioarelor, se pierde cu firea. Uitaţi-vă, ochii i se măresc, în curând nervii lui vor răsuna asemenea corzilor unei harpe sub gingaşele arpegii ale groazei.

A DOUA ERINIE: În curând foamea îl va alunga din bârlog: până deseară vom şti ce gust are sângele lui.

ORESTE: Sărmana Electra!

Intră Pedagogul.

Scena V

ORESTE, ERINIILE, PEDAGOGUL

PEDAGOGUL: Ei, stăpâne, unde eşti? Nu se vede nimic, îţi aduc ceva de-ale gurii: cei din Argos asediază templul şi nici prin minte să nu-ţi treacă să ieşi din el. La noapte vom încerca să fugim. Până atunci, mănâncă. *(Eriniile îi tăie calea.)* O, dar astea cine mai sunt? Alte superstiţii. Ce dor îmi e după dulcea ţară a Aticii, unde dreptatea mea avea dreptate.

ORESTE: Nu căuta să vii lângă mine, te-ar sfâşia de viu.

PEDAGOGUL: Uşurel, frumoaselor. Poftim, luaţi carnea şi fructele astea, dacă prinosul meu e în stare să vă potolească.

ORESTE: Zici că cei din Argos stau grămadă în faţa templului?

PEDAGOGUL: Da! Şi n-aş putea să-ţi spun cine-i mai ticălos şi mai pornit să-ţi facă rău – fetiţele astea frumoase de aici sau scumpii tăi supuşi.

ORESTE: Bine. *(Pauză.)* Deschide uşa.

PEDAGOGUL: Ai înnebunit? Sunt aici, în spatele ei, înarmaţi.

ORESTE: Fă aşa cum îţi spun.

PEDAGOGUL: De data asta îmi vei îngădui să nu-ţi dau ascultare. Te vor ucide cu pietre, crede-mă!

ORESTE: Sunt stăpânul tău, moşnege, şi-ţi poruncesc să deschizi această uşă.

Pedagogul întredeschide uşa.

PEDAGOGUL: Aoleu! Aoleu!

ORESTE: Amândouă canaturile!

Pedagogul întredeschide uşa şi se ascunde în spatele unui canat. Mulţimea împinge uşa cu violenţă şi se opreşte buimacă în prag. Lumină puternică.

Scena VI

Aceiaşi, MULŢIMEA

STRIGĂTE DIN MULŢIME: La moarte! La moarte! Ucideţi-l cu pietre. Sfâşiaţi-l! La moarte!

ORESTE *(fără să-i audă):* Soarele!

MULŢIMEA: Nelegiuitule! Ucigaşule! Casapule! Te vom rupe în bucăţi. Vom turna plumb topit pe rănile tale.

O FEMEIE: Eu îţi voi scoate ochii.

UN BĂRBAT: Eu îţi voi mânca ficatul.

ORESTE *(s-a ridicat):* iată-vă, deci, preacredincioşii mei supuşi! Eu sunt Oreste, regele vostru, fiul lui Agamemnon, iar ziua aceasta este ziua încoronării mele. *(Mulţimea murmură, descumpănită.)* Nu mai strigaţi? *(Mulţimea tace.)* Ştiu, vă e teamă de mine. Acum cincisprezece ani, un alt ucigaş s-a ridicat în faţa voastră, avea mănuşi roşii până la coate, mănuşi de sânge, dar vouă nu v-a fost teamă de el, aţi citit în ochii lui că era de-ai voştri şi că nu avea curajul faptelor sale. O crimă pe care cel ce-o săvârşeşte n-o poate îndura nu mai e crima nimănui, nu-i aşa? E aproape un accident. L-aţi întâmpinat pe ucigaş ca pe regele vostru, iar vechea crimă a început să dea târcoale printre zidurile oraşului, gemând încetişor, ca un câine care şi-a pierdut stăpânul. Vă uitaţi la mine, locuitori ai Argosului, aţi înţeles că omorul meu e într-adevăr al meu: îl iau asupră-mi în faţa soarelui, e temeiul meu de viaţă şi mândria mea, voi nu puteţi nici să mă pedepsiţi, nici să mă plângeţi, şi din pricina asta vă e teamă de mine. Şi totuşi, o, oameni ai mei, eu vă iubesc, pentru voi ani ucis. Pentru voi. Am venit să-mi cer înapoi regatul, şi voi m-aţi respins pentru că nu eram de-al vostru. Acum sunt de-al vostru, o, supuşii mei, suntem legaţi prin sânge şi sunt îndrituit să fiu regele vostru. Greşelile şi mustrările voastre de cuget, spaimele voastre din timpul nopţii, crima lui Egist, toate sunt ale mele,

le iau pe toate asupra mea. Nu vă mai temeţi de morţii voştri, sunt morţii mei. Şi iată, muştele voastre credincioase v-au părăsit pentru mine, dar nu vă fie frică, locuitori ai Argosului: nu mă voi aşeza, şiroind de sânge, pe tronul celui răpus de mine. Un zeu mi l-a oferit şi eu am spus nu. Vreau să fiu un rege fără ţară şi fără supuşi. Adio, oameni ăi mei, încercaţi să trăiţi. Totul este nou aici, totul trebuie luat de la capăt. Şi pentru mine începe viaţa. O viaţă ciudată. Ascultaţi încă ceva: într-o vară, Scyros a fost năpădit de şobolani. Era o molimă groaznică – lighioanele rodeau totul şi locuitorii oraşului credeau că le-a sosit ceasul din urmă. Dar într-o zi a venit un cântăreţ din fluier. El s-a ridicat în mijlocul oraşului – aşa *(se ridică în picioare).* A început să cânte din fluier şi toţi şobolanii s-au îmbulzit în jurul lui. Apoi a pornit-o la drum, cu paşi mari, aşa *(coboară de pe piedestal)*, strigându-le celor din Scyros: „Daţi-vă la o parte!" *(Mulţimea se dă la o parte.)* Şi toţi şobolanii au înălţat capetele, şovăitori – aşa cum fac muştele. Priviţi! Priviţi muştele! Apoi, dintr-odată, au dat năvală pe urmele sale. Iar cântăreţul din fluier şi şobolanii lui au pierit pentru totdeauna. Aşa!

Iese; Eriniile se năpustesc urlând după el.

— CORTINA